ਮੋਰ ਪੰਖ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਸੰਤਕੋਟ ਵਿਚ ਸ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਤੇਜ ਕੌਰ ਦੇ ਕੁੱਖੋਂ 2 ਮਈ, 1953 ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਧਿਆਨਪੁਰੋਂ ਦਸਵੀਂ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾ ਤੋਂ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ 1971 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਪ੍ਰਿੰ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਕੋਲ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਡਾ. ਐੱਸ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਮਾਹੌਲ ਉਸਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੀ.ਜੀ.ਐਨ. ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ, ਦੋਰਾਹਾ ਅਤੇ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਾਲਜ, ਜਗਰਾਉਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਕੰਮ ਆਇਆ। ਹੁਣ 1983 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਈ ਉਚੇਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਗੀਤ ਵੀ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵੀ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ' ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਜਸਵਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਪੁਨੀਤ ਅਤੇ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਰਵਨੀਤ ਦੇ ਸੰਗ ਸਾਥ, ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਵਰਤਮਾਨ ਤੀਕ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹਰ ਧੁੱਪ ਛਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਸਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ 'ਚੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

– ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)

ਮੋਰ ਪੰਖ

ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ:

ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	1978, 1992, 2003
ਹਰ ਧੁਖ਼ਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਹੈ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	1985, 2007
ਅਗਨ ਕਥਾ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	2000, 2003, 2010
ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ	(ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	2003
ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	2005, 2006, 2009
ਧਰਤੀ ਨਾਦ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	2006, 2008
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ	(ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	2006
ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	2008
ਬੋਲ ਮਿੱਟੀ ਦਿਆ ਬਾਵਿਆ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	1992, 1999, 2003, 2009

ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ(ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਚਿੱਤਰ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ) 1999

ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ

ਮੋਰ ਪੰਖ

(ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ

Mor Pankh

Collection of Panjabi Gazals by:

Gurbhajan Singh Gill ©
113-F, Shaheed Bhagat Singh Nagar, Ludhiana-141013
Ph : 0161-2561999 (R)
E.mail : gurbhajansinghgill@gmail.com

Published by :

Chetna Parkashan

Punjabi Bhawan, Ludhiana Ph. 0161-2413613, 2404928

Sub Off. : Qila Road, Opp. Bus Stand, Kotkapura. Ph. : 01635-222651

Website : www.chetnaparkashan.com

E-mail : chetnaparkashan@sify.com, chetnaparkashan@gmail.com

ISBN 978-81-7883-645-4

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ	:	2010
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ	:	**ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ** **ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ (ਫ਼ੋਨ 2413613, 2404928)**
ਛਾਪਕ	:	**ਆਰ.ਕੇ. ਆਫ਼ਸੈੱਟ, ਦਿੱਲੀ।**
ਮੁੱਲ	:	**140 ਰੁਪਏ**

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photo copying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the publisher of this book.

ਮੇਰੇ ਦਾਦੀ ਜੀ

ਬੀਬੀ ਮਾਲਾਂ ਸੇਖੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ, ਸ਼ਿਵਮੀਤ, ਮਨਦੀਪ ਤੇ ਰਵਨੀਤ ਤੀਕ

ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਆਈਆਂ

ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਜਾਈਆਂ

ਭੈਣ ਜੀ ਮਨਜੀਤ, ਮਨਿੰਦਰ, ਅਰਸ਼, ਨੂਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਨਾਂ

ਤਰਤੀਬ

ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ	-ਸਰਦਾਰ ਪੰਛੀ	9
ਅਪਣੀ ਜਾਚੇ	....	13
ਜੇ ਤੁਰਿਐਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਵੀਂ	....	15
ਦਰਿਆ ਝੀਲਾਂ ਤਲਖ ਸਮੁੰਦਰ	....	16
ਠੋਕਰਾਂ ਨਾ ਮਾਰ	....	17
ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ	....	18
ਤੂੰ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰੱਖੀਂ	....	19
ਕੋਠੇ ਉੱਪਰ ਮੰਜਾ ਡਾਹ ਕੇ	....	20
ਵੇਖ ਲਵੋ ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ	....	21
ਅਕਲਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਰਮ ਜਖ਼ੀਰਾ	....	22
ਐਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ	....	23
ਮਰਤਬਾਨ ਵਿਚ ਬੰਦਾ	....	24
ਵਰ੍ਹਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਉੱਡਣ ਖਟੋਲਾ	....	25
ਤੂੰ ਮਿਲੀ ਮੁੱਦਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ	....	26
ਬਹੁਤ ਬਣਦੇ ਯਾਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ	....	27
ਧਰਤ ਬੇਗਾਨੀ, ਕੋਈ ਨਾ ਮੈਨੂੰ	....	28
ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਲਾਉਂਦਿਆਂ	....	29
ਬਿਰਧ ਸਰੀਰ, ਬੇਗਾਨੀ ਧਰਤੀ	....	30
ਐਟਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦੇ	....	31
ਨਦੀ ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਉੱਛਲੀ	....	32
ਜੀਅ ਭਰ ਤੱਕਿਆ ਤੈਨੂੰ	....	33
ਰੀਝ ਕਦੇ ਵੀ ਦਿਲ ਤੇ	....	34
ਗ਼ਜ਼ਲ ਕਾਹਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ	....	35
ਉਦੋਂ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ ਸੌਣਾ	....	36
ਤੇਰਾ ਰੁੱਸ ਕੇ ਜਾਣਾ	....	37
ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ, ਠੱਕਾ ਵਗਦਾ	....	38
ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਮਗਰੋਂ	....	39
ਸਮਾਂ ਹੈ ਰੁਕ ਗਿਆ	....	40
ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ	....	41
ਯਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਡਣੇ ਪੰਛੀ	....	42
ਵਧ ਰਹੇ ਮਜ਼ਲੂਮ	....	44
ਜਲ ਨਦੀ ਦਾ	....	45
ਇੱਕ ਦੋ ਕਦਮ ਤੁਰਨ ਤੋਂ	....	46

ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੁਰ-ਤਾਲ ਤੇਰੇ 47
ਕਿਤਾਬਾਂ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ 48
ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਗੀਤ 49
ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ 50
ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਂ 51
ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਦਨਦਨਾਉਂਦੇ 52
ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮ ਜਲ 53
ਲਗਾਇਆ ਜ਼ੋਰ ਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ ਬਥੇਰਾ 54
ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਵਾਲੀ 55
ਅਪਣੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ 56
ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਜਾਗ ਕੇ 57
ਲੰਮ ਸਲੰਮੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ 58
ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ 59
ਆਸ ਬੇਗਾਨੀ ਤੇ ਜੋ ਰਹਿੰਦੇ 60
ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਚਿਹਰਾ 61
ਰੁੱਤ ਬਸੰਤੀ ਟਾਹਣੀ ਟਾਹਣੀ 62
ਝੀਲ ਬਲੌਰੀ ਨੈਣਾਂ ਅੰਦਰ 63
ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੂਰ ਸਾਨੂੰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ 64
ਝੰਬਿਆ 'ਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ 65
ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਣਾ ਜਿਸਦਾ ਵੀ 66
ਬੰਦ ਨੇ ਬੂਹੇ ਅਤੇ ਬਾਰੀਆਂ 67
ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਭਰੀ ਹੈ 68
ਉਹ ਨਹੀਂ ਨੇੜੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੂਰ ਵੀ ਨਾ 69
ਛੱਡ ਪਗਡੰਡੀ ਸੜਕੀਂ ਚੜ੍ਹ ਪਏ 70
ਚੁੱਪ ਕਰ ਤੂੰ, ਪੂੰਝ ਅੱਖਾਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਬੋਲ! 71
ਮੌਤ ਹੱਥੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ 72
ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ 75
ਧਰਤ ਤੇ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਵੀ 76
ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁਣ 77
ਮੋਹ ਮੁਹੱਬਤ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹੈ 78
ਕੱਚ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਦੇ ਨਾ ਗੱਡੀਂ 79
ਅਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਗੁਆਚਿਆਂ 80
ਦਿਲ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੇਰੀ 81
ਗ਼ਰਜ਼ ਬਿਨਾ ਨਾ ਭਰਦਾ 82
ਕਿੰਨੇ ਚੋਰ ਲੁਕਾਏ ਨੇ ਮੈਂ 83
ਜ਼ਹਿਰ ਪਰੁੱਚੀ ਪੌਣ ਦਾ ਪਹਿਰਾ 84

ਜਿਵੇਂ ਹਥਿਆਰ ਪਾਗਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ 85
ਰਾਤ ਬਰਾਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਮੈਂ 86
ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਹਿਕ ਵਾਂਗੂੰ 87
ਤਪਦੇ ਥਲ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਰੁੱਤਾਂ 88
ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਖਿੜਿਆ ਜਿਹੜਾ 89
ਰੁਕ ਗਈ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ 90
ਸਾਂਭੀ ਰੱਖ ਤੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ 91
’ਵਾ ਵਰ੍ਹੋਲ਼ਾ, ਤੇਜ਼ ’ਨ੍ਹੇਰੀ 92
ਤਿਆਗੋ ਛੁਪਣਗਾਹਾਂ ਦੋਸਤੋ 93
ਨ੍ਹੇਰ ਹੈ ਨਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ 94
ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਜਿੱਤਣਗੇ 95
ਸੁਪਨ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ 96
ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ 97
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਬਣਾ ਕੇ 98
ਵਹਿ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ਪੁਲਾਂ ਦੇ 99
ਮੋਹ ਦੇ ਧਾਗੇ ਸਾਂਭਣ ਤੋਂ 100
ਤਪਦੇ ਤਨ ਤੇ ਘੜਾ ਡੋਲ੍ਹ ਉਹ 101
ਮੈਂ ਸੁਲਝਾਉਂਦਾ ਉਲਝ ਗਿਆ ਹਾਂ 102
ਸਿਖਰ ਪਹਾੜੀ ਉਤਲੀ ਸੁੱਚੀ ਕੰਦਰ ਹਾਂ 103
ਨੇਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਡੁੱਬਾ 104
ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਾਤ ਲਈ 105
ਉਹਦੀ ਛੋਹ ਜਿਉਂ ਛੋਹ ਬਿਜਲੀ ਦੀ 106
ਕੱਚ ਕੰਕਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ 107
ਕਿਸ ਤੇ ਰੋਸ ਕਰੇਂਗੀ ਜਿੰਦੇ 108
ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਅਣਦਿਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 109
ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਬਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ 111
ਜਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜਿਆ 112
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ 113
ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦੈਂ 114
ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੂੰ 115
ਤੁਰ ਪਈਏ, ਰੁਕ ਜਾਈਏ 116
ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਗੁਆਚੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ 117
ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ 118
ਅੱਥਰੂ ’ਕੱਲ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਓਂ 119
ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰ ਰਿਹਾ 120

ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ

ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਕਿਸੇ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪਏ ਤ੍ਰੇਲ ਦੇ ਤੁਪਕਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੁੱਚੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਝਰਨੇ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ ਦੀ ਤਾਲ ਤੇ ਕਿੱਕਲੀ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲਚਕੀਲੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਬਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲਿਫ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਬਿਰਹਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਰਹੀ ਕੋਇਲ ਦੀ ਕੁਹੂ-ਕੁਹੂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦੇ ਮੋਤੀ ਬਣ ਜਾਣ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੇ ਊਠਾਂ ਗਲ ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਟੁਣਕਾਰ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਅੱਲਾ ਹੂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਅਤੇ ਰੁੱਤ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਗ਼ਮਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਮਲ ਕਲੀਆਂ ਵੀ ਫੁੱਟਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਅਰਥੀ ਰੰਗ ਵੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਬਾਰਤ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਇਹਨਾਂ ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਕਾਫ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕਰਕੇ ਰੂਹ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੋਹਤਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦਾ ਹਥਲਾ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਮੋਰ ਪੰਖ' ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਇਕ ਸਾਰਥਿਕ ਕਦਮ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਮਾਣ ਵਰਗੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੀਤ ਵੀ, ਜੋ ਸਿਰਕੱਢ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਗਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੀਤ 'ਸਾਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਓ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੰਗਦੇ' ਅਤੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ 'ਮਾਏ ਨੀ ਇਕ ਲੋਰੀ ਦੇ ਦੇ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਸਬੀਰ ਜੱਸੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀਏ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੁਬਾਈ, ਟੱਪੇ, ਬੈਂਤ,

ਬਾਰਾਂ ਮਾਹ, ਵਰਗੇ ਸਾਹਿਤ-ਰੂਪ ਵੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਧਰਤੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੌਖੀ, ਪੁਰ ਅਸਰ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਦਿਲ ਅਤੇ ਰੂਹ 'ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੌਖੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਕਹੇ ਗਏ ਸ਼ਿਅਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੌਖੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ।

ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਦਾ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਦਾ ਅਰਥ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਹੈ। ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਤੇ ਜੜਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਮਲ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਾ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਪੜੇ ਸਿਉਂ ਕੇ ਪੁਆਉਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਜ਼ੀ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਕਾਮਨੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਤਰ ਕਾਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਸੀਤੇ ਹੋਏ ਕਪੜੇ ਪੁਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਰ ਅੰਗ ਖ਼ੁਸ਼ਨੁਮਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਜੋਬਨ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਬਾਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਇਹ ਸਫ਼ਲਤਾ ਵੀ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੇ ਹੀ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਮੋਰ ਪੰਖ' ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਗ਼ੈਰ ਮੁਰੱਦਫ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਓਨਾ ਹੀ ਰਸ-ਸਵਾਦਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਬਾ ਰਦੀਫ਼ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਖੋ:

ਐਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ।
ਕਦੋਂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਚੁੰਮੀ ਟੁੱਟੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੀਕ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਯਾਤਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਪਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਐਸੀ ਖ਼ੂਬੀ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਸੱਤੇ ਭਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।
ਦਰਦ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਖ਼ਾਰੇ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਇਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੋ:-

ਜਿੱਥੇ ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲੇ ਸੀ,
ਓਸ ਜਗ੍ਹਾ ਚੌਮੁਖੀਆ ਦੀਵਾ ਧਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਮੁਕੰਮਲ ਸ਼ਿਅਰ ਦੀ ਇਕ ਪਹਿਚਾਣ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿਸਰੇ ਦੋ ਜਿਸਮ ਪਰ ਇਕ ਰੂਹ ਜਾਪਣ। ਇੰਜ ਜਾਪੇ ਕਿ ਮਿਸਰਾ ਉਲਾ ਦਾ ਮਿਸਰਾ ਸਾਨੀ ਬਿਨਾਂ ਸਰ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਇਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੇਖੋ:

ਠੋਕਰਾਂ ਨਾ ਮਾਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਚੂਰ ਨਾ ਕਰ।
ਅਕਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਇਸ ਸ਼ਾਇਰ ਕੋਲ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕ ਨਜ਼ਰ ਹੈ। ਇਹ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਅਗੀਜ਼ਿਆਂ ਵਰਗੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਵੇਕਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਵਿਚਾਰਾ ਰਸਤਾ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ,
ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਦੀਵੇ ਤਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਅਮਾਨਤ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਰਸੀਦ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਢੰਗ ਇਹ ਵੀ ਹੈ:

ਤੈਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਆਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੌਣ ਲਿਆਈ,
ਉਸ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਬੇਬਸੀ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਪੀੜ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਸ਼ਬੀਹ ਨੂੰ ਕਨਾਏ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਫ਼ਨ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਮਾਂ ਜਨਣੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਕੋਲੋਂ,
ਟੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਪੱਥਰ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਖੋ:

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।
ਕਿਉਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੇ ਬਹਿੰਦੀ ਆ ਕੇ ਡਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਐਸਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਐਸਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ:-

ਚਿਰਾਗਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।
ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਬਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਜਿੱਦਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਨਵੀਆਂ, ਕਨਾਏ ਅਤੇ ਇਸਤਿਆਰੇ ਵੀ ਤਾਜ਼ੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਅਜੋਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹਮਦਰਦੀ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੀ ਕਲਮ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਹੁਸਨ, ਅਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ ਨਖ਼ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਮਲ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੇ ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਿਅਰ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹਨ:

ਉਹਦੀ ਛੋਹ ਜਿਉਂ ਛੋਹ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਗਈ ਏ।
ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਦਿਲ ਕਰ ਉਹ ਠੰਡਾ ਠਾਰ ਗਈ ਏ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੇ ਇਸ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ੇਅਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੀਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਸ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚਲੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਰਸ-ਸਵਾਦਨ ਕਰਕੇ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ।

ਸਿਵਾ ਸ਼ਾਇਰ, ਮੁਸੱਵਿਰ ਕੇ ਕਿਸੀ ਕੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਤਾ,
ਕਿਸੀ ਕਾਗਜ਼ ਸੇ, ਰੰਗੋਂ ਕੀ ਜ਼ੁਬਾਂ ਮੇਂ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਕਰਨਾ।

-ਸਰਦਾਰ ਪੰਛੀ

ਨਸ਼ੇਮਨ, ਪੰਜਾਬ ਮਾਤਾ ਨਗਰ
ਲੁਧਿਆਣਾ-141013

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅਪਣੀ ਜਾਚੇ ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਿਆ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਰਦਨ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜੋ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਏ,
ਅਪਣੀ ਚੀਚੀ ਝੁਲਸ ਜਾਣ ਤੇ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਅੱਤ' ਨੂੰ 'ਅੰਤ' ਬਣਾਵੇ ਆਖ਼ਰ ਕਹਿਰ ਖ਼ੁਦਾਈ,
ਜਬਰ ਜਰਦਿਆਂ ਸਬਰ ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਮਾਂ ਜਣਨੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਕੋਲੋਂ,
ਟੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦਾ, ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਜਾਗਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹਿੰਮਤ ਪੈਂਦੀ,
ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਬੰਦਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਡੁੱਬਿਆਂ ਵੇਖ ਲਵੋ ਮੈਂ,
ਸੱਖਣਾ ਭਾਂਡਾ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਏਂ, ਇਹ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ,
ਦਿਲ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦਾ, ਏਦਾਂ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਕੁਝ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ,
ਜਿਉਂ ਤਿਤਲੀ ਅੰਗਿਆਰ ਤੇ ਕੋਈ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੱਬਾ! ਰੱਬਾ! ਕੂਕਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਮਰ ਚੱਲੇ ਨੇ,
ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਬਦਲ ਗਈ ਏ,
ਅਕਲ ਮਿਲੇ, ਲੱਕੜੀ ਬਿਨ ਲੋਹਾ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਏਨੀ ਵੀ ਨਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਆ ਕਰ,
ਛੋਟਾ ਬਰਤਨ, ਕੰਢਿਆਂ ਤੀਕਰ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ,
ਅਪਣੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਗਿਰ ਕੇ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦੈ, ਮੈਂ ਕੀਕਣ ਦੱਸਾਂ,
ਤੇਰਾ ਇਕ ਧਰਵਾਸਾ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜੇ ਤੁਰਿਐਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਵੀਂ।
ਸਦੀਵੀ ਜਿੱਤ ਖ਼ਾਤਰ ਹਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਜੁਰਾਬਾਂ ਵਾਂਗ ਲਾਹ ਲਈਂ ਰੁਤਬਿਆਂ ਨੂੰ,
ਜਦੋਂ ਵੀ ਰੂਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਜੇ ਤਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸੁਣ ਲੈ,
ਨਦੀ ਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਵਰ੍ਹੀਂ ਘਨਘੋਰ ਬੱਦਲ ਬਣ ਕੇ ਏਨਾ,
ਤੂੰ ਬਲ਼ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਕਦੇ ਵੀ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾ ਪਰਤੀਂ,
ਜਦੋਂ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਰੂਹ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਸਮਾਂ ਜੇ ਜਾਗਦੇ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ,
ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਗੇੜਾ ਮਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਤੂੰ ਰੁੱਸ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੋਚੀਂ ਕਦੇ ਨਾ,
ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰ ਜਾਵੀਂ।

ਜੇ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਚਾਹੇਂ ਰੂਹ 'ਚ ਗੂੰਜੇ,
ਸਦੀਵੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਟੁਣਕਾਰ ਜਾਵੀਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਦਰਿਆ ਝੀਲਾਂ ਤਲਖ ਸਮੁੰਦਰ।
ਕੀ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਇਸ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਗੁਰਮੁਖ,
ਤੋੜਨ ਬਹੁਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਮੰਦਰ।

ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਾ,
ਮੁੰਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਥ ਮਛੰਦਰ।

ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ, ਤੱਕਦੇ, ਸੁਣਦੇ,
ਗਾਂਧੀ ਤੇਰੇ ਤਿੰਨੇ ਬੰਦਰ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੱਸੇ,
ਮੈਂ ਉਸਦੇ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਕੌਣ ਲੁਕਾ ਸਕਦਾ ਏ,
ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੋ ਕਿੰਨੇ ਜੰਦਰ।

ਬਾਜ਼ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਮਗਰੋਂ,
ਲੱਭੇ ਮੁੜ ਕੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਕੰਦਰ।

ਯਾਰ ਅਮੋਲਕ ਦਿਲ ਨਾ ਛੱਡੀਂ,
ਮੈਂ ਧੜਕਾਂਗਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਪਿਆਰ ਗੁਆਚਾ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰੀਏ,
ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਕਦੇ ਜਲੰਧਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਠੋਕਰਾਂ ਨਾ ਮਾਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਚੂਰ ਨਾ ਕਰ।
ਅਕਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਬੇਗੁਨਾਹ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇਂ ਸ਼ੁਗਲ ਖ਼ਾਤਰ,
ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਸੇ ਨੂੰ ਇਉਂ ਭਰਪੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਜ਼ੁਲਮ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੇ,
ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਏਨਾ ਵੀ ਤੂੰ ਮਖ਼ਮੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ, ਤੂੰ ਬਣਕੇ ਖ਼ੁਦ ਵਿਚਾਰਾ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਬੇਨੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਪਰਖ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਨਹੀਓਂ,
ਇਹ ਗਰੀਬੀ ਜ਼ਿਹਨ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਬਿਰਖ ਬੂਟੇ ਆਕੜੇ ਸਭ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ,
ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਗ਼ਰੂਰ ਨਾ ਕਰ।

ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਣ ਨਾ ਕਿਤੇ ਹਥਿਆਰ ਤੀਕਰ,
ਤਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਕਰ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਰਿਆੜ ਦੇ ਨਾਂ

ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੱਤੇ ਸਾਗਰ ਭਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।
ਦਰਦ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਖਾਰੇ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਦੀਦ ਤੇਰੀ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਧਰਤ ਆਕਾਸ਼ ਵੀ ਗਾਹਿਆ,
ਹਸਰਤ ਦੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਤਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਰੀਝ ਬਣਾਵੇ ਬੰਦਿਓਂ ਘੋੜਾ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਪੀਰ ਫ਼ਕੀਰ ਧਿਆਏ, ਜੋ ਵੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਏ,
ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਵੀ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਚੂਰੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਜਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ,
ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾ ਤੂੰ, ਸਾਬਤ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਠੀਕਰ ਹੋ ਕੇ ਟੁੱਟਿਆਂ, ਜੁੜਿਆਂ, ਸਾਬਤ ਮੁੜਿਆਂ,
ਤੇਰੇ ਦਮ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸਦਮੇ ਜਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਜਿੱਥੇ ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲੇ ਸੀ,
ਓਸ ਜਗ੍ਹਾ ਚੌਮੁਖੀਆ ਦੀਵਾ ਧਰ ਆਇਆ ਹਾਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੂੰ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰੱਖੀਂ।
ਨ੍ਹੇਰੀਆਂ ਗਲ਼ੀਆਂ 'ਚ ਦੀਵਾ ਬਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਜੇ ਉਡਾਰੀ ਭਰਨ ਲੱਗੈਂ, ਅਰਸ਼ ਵੱਲ ਤਾਂ,
ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਤੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਨ ਦਾ ਨਾ ਸੋਚੀਂ,
ਜਿੱਤ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਤੂੰ ਇੱਕੋ ਚਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਨੇਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਡਰੀਂ ਨਾ ਰਾਤ ਵੇਲੇ,
ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਥਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਠਰਨਗੇ ਜਜ਼ਬੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ,
ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਯਾਦ ਮੇਰੀ ਬਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਸੁਣਨਗੇ ਤੈਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਲੋਕ ਸਾਰੇ,
ਬੋਲ ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸਹੀ ਸੁਰ ਤਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਂਗਾ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਿਖ਼ਰ ਉੱਤੇ,
ਸਿਰਫ਼ ਨੀਂਦਰ ਅੱਖੀਆਂ 'ਚੋਂ ਟਾਲ ਰੱਖੀਂ।

ਕੱਚ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਦੇ ਰੱਖੀਂ ਨਾ ਘਰ ਵਿਚ,
ਸੱਚ ਦੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖੀਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕੋਠੇ ਉੱਪਰ ਮੰਜਾ ਡਾਹ ਕੇ ਅਰਸ਼ 'ਚ ਜਗਦੇ ਤਾਰੇ ਵੇਖ।
ਬਾਤ ਬਤੋਲੀ ਪਾਵੇਂਗਾ ਜਦ, ਭਰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਗਾਰੇ ਵੇਖ।

ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਕਿੰਨੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਈ,
ਜਗਦੇ ਬੁਝਦੇ ਜੁਗਨੂੰ ਉੱਡਦੇ ਬਾਹਰ ਖਲੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵੇਖ।

ਅਪਣੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਬੰਦਾ, ਮੁੱਕਦਾ ਮੁੱਕਦਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੈ,
ਢੇਰ ਸਵਾਹ ਦਾ ਹੋ ਗਏ ਕਿੱਦਾਂ, ਸੂਹੇ ਸੁਰਖ ਅੰਗਾਰੇ ਵੇਖ।

ਬਿਰਖਾਂ ਕੋਲ ਖਲੋ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ ਸ਼ਾਮ ਢਲੇ,
ਕੱਲ੍ਹ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ, ਕਿਵੇਂ ਖਲੋਤੇ ਸਾਰੇ ਵੇਖ।

ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਬਾਗ਼ ਬਗੀਚੇ, ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਕਰ,
ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਕਰਦੇ ਮਹਿਕਾਂ ਭਰੇ ਕਿਆਰੇ ਵੇਖ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤੂੰ ਤਰਸੇਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ,
ਕੁਝ ਪਲ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਕੋਲ ਖਲੋ ਕੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਵੇਖ।

ਅੰਬਰ ਗੰਗਾ ਵਿਚੋਂ ਗੁੰਮੀਆਂ, ਪੈੜਾਂ ਲੱਭਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏਂ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟੋਲ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਬਣੇ ਨਾ ਤਾਰੇ ਵੇਖ।

ਸੁਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ, ਹਾਉਕੇ, ਸੁਪਨੇ, ਅੱਥਰੇ ਚਾਅ,
ਬਣੀਂ ਸਿਕੰਦਰ ਪਿੱਛੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਜੋ ਪੋਰਸ ਹਾਰੇ ਵੇਖ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਵੇਖ ਲਵੋ ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਬਾਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਹੁੰਗਾਰੇ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦਿਆਂ ਜਾਪੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ,
ਜੀਕੂੰ ਵਗਦੀ ਨੈਂ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲ ਤਰਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਜੱਗ ਝਮੇਲੇ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ,
ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਵੇਖੀਂ ਰਾਤੀਂ ਚੰਦਰਮਾ,
ਕੀਕਣ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣ ਝਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਜਾਲ 'ਚ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਫਸ ਜਾਵੇ,
ਕਿਸੇ ਮਾਰਿਆਂ ਬੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਪੂਜਣਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਲੋਕੀਂ ਓਹੀ ਥਾਂ,
ਪੈਰ ਸੂਰਮਾ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦੇਵੀ! ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਾ ਐਸੀ,
ਜਿਉਂ ਹਿਰਨੋਟਾ ਜਾਂਦਾ ਚੁੰਗੀਆਂ ਭਰਦਾ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅਕਲਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਰਮ ਜਖ਼ੀਰਾ ਅਪਣੇ ਪੱਲੇ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।
ਪਾਗਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬੋਲਣ ਦੇਵੋ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਏ ਕਹਿਣ ਦਿਉ।

ਇਹ ਦੱਸੇਗਾ ਹੋਈ ਬੀਤੀ, ਜੋ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਾਂਹ,
ਫੇਰ ਤੁਰੇਗਾ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਕੁਝ ਪਲ ਲਾਗੇ ਬਹਿਣ ਦਿਉ।

ਇਸ ਜੰਗਲ ਦਾ 'ਨ੍ਹੇਰਾ ਮੇਟਣ ਤੋਂ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕੋ ਹੁਣ,
ਬਾਂਸ ਲੁਕਾਈ ਬੈਠੇ ਅਗਨੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਖਹਿਣ ਦਿਉ।

ਤਲਖ਼ ਗ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਹਨੇਰੀ, ਵਗਦੀ ਵਗਦੀ ਰੁਕ ਜਾਣੀ,
ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਵਰ੍ਹੀ ਹੈ, ਧੂੜਾਂ ਥੱਲੇ ਬਹਿਣ ਦਿਉ।

ਵਸਲਾਂ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਦੇ ਕਿੰਨੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਈ,
ਹਿਜਰਾਂ ਵੇਲੇ ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਛੱਡੋ, ਇਹ ਤਲਖ਼ੀ ਖ਼ੁਦ ਸਹਿਣ ਦਿਉ।

ਦਰਿਆ ਵਾਂਗੂੰ ਸਫ਼ਰ ਨਿਰੰਤਰ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰਫ਼ਤਾਰ ਭਰੋ,
ਅੱਥਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਰੋਕੋ ਨਾ ਹੁਣ, ਜਿੱਧਰ ਵਹਿੰਦੈ ਵਹਿਣ ਦਿਉ।

ਦਿਲ-ਛਤਰੀ ਤੇ ਆਸ ਕਬੂਤਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸੁਸਤਾਉਣਾ ਜੇ,
ਮਾਰ ਗੁਲੇਲ ਉਡਾਵੋ ਨਾ ਹੁਣ, ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹਿਣ ਦਿਉ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਐਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ।
ਕਦੋਂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਚੁੰਮੀ, ਟੁੱਟੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੀਕ।

ਕਿਵੇਂ ਤੁਰਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਹਾਲ,
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਂਘਾ ਵਾਲ ਤੋਂ ਬਰੀਕ।

ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਤੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹੀਂ,
ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਨਾ ਪਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਜਾਣ ਦੀ ਤਰੀਕ।

ਮੇਰੀ ਬੇਬਸੀ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਮੇਰੇ ਹਾਉਕੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ,
ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸੁਣਾਵਾਂ, ਫਸੀ ਗਲੇ ਵਿਚ ਚੀਕ।

ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਮੇਰਾ,
ਅੱਖ ਬਦਲੀ ਚਿਰਾਗਾਂ ਕੌਣ ਆਵੇ ਨਜ਼ਦੀਕ।

ਚੱਲ ਛੱਡ ਤੂੰ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ,
ਸਮਾਂ ਕਰੇਗਾ ਨਿਤਾਰਾ, ਕਿਹੜਾ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਠੀਕ।

ਜਿਹੜਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਕੱਠੇ ਬਹਿ ਕੇ ਆਪਾਂ ਦੋਹਾਂ,
ਦੱਸ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ, ਕਿਹੜਾ ਕਰੂ ਤਸਦੀਕ।

ਚਲੋ! ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁਰੇ, ਟੁੱਟੇ ਜੁੜੇ, ਭਾਵੇਂ ਭੁਰੇ,
ਹੁਣ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਧਰੀਕ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮਰਤਬਾਨ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਕਿੱਦਾਂ ਬਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਦਿਲ ਦੀ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਟੀਸੀ ਤੋਂ ਬਰਫ਼ਾਨੀ ਤੋਦਾ,
ਤਪਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਕਿੰਜ ਪਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਵਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੀ ਸਮਝੇਂ,
ਤੇਰੀ ਉਂਗਲੀ ਛੂਹ ਕੇ ਥੱਲੇ ਲਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਘਰ ਨੂੰ ਕਬਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਬਹਿ,
ਜੀਂਦਾ ਬੰਦਾ 'ਕੱਲ੍ਹਾ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਲੜਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ,
ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਵੀ ਬੰਦਾ ਢਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦੇ ਬੂਹੇ ਏਦਾਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡਿਆ ਨਾ ਕਰ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸ਼ਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਭਾਰ ਤੂੰ ਜਿੰਦੇ ਪਾ ਦੇਂਦੀ ਏਂ,
ਇਹ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦਾ ਕਿੱਦਾਂ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

•

.ਗਜ਼ਲ

ਵਰ੍ਹਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਉੱਡਣ ਖਟੋਲਾ, ਉੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਵਾਹੋ ਦਾਹ!
ਚੀਰ ਕੇ ਬੱਦਲ, ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ, ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ!

ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਦਮ ਕੈਸਾ, ਪੁੱਠੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ,
ਆਪੇ ਜੋੜਾਂ, ਤੋੜਾਂ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ, ਤੇਜ਼ ਧੜਕਣਾਂ ਸਾਹੋ ਸਾਹ!

ਅਗਨ ਪਰਿੰਦੇ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਤੇ, ਕਰਾਂ ਸਵਾਰੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ,
ਹੇ ਵਿਗਿਆਨ! ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਸਿਹਰਾ, ਕਿੰਨੀ ਲਈ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਗਾਹ!

ਮਨ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਬੀਜ ਖ਼੍ਵਾਬ ਦਾ, ਪੁੰਗਰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ,
ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤੁਰਨੋਂ ਵਰਜੋ, ਕਰਨ ਦਿਉ ਪੈਂਡੇ ਅਸਗਾਹ!

ਜਿਹੜੇ ਮੱਥੇ ਦੀਵਾ ਬਲਦਾ, ਉਸਦਾ ਹੁਣ ਨਾ ਫ਼ਿਕਰ ਕਰੋ,
ਪੈਰ ਪਛਾਨਣਗੇ ਖ਼ੁਦ ਆਪੇ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਰਾਹ।

ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾ ਕੇ ਜਦ ਮੈਂ ਮੁੜਿਆ ਧਰਤੀ 'ਤੇ,
ਬਿਰਖ ਬਰੂਟਿਆਂ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਿਆ, ਹੇਠ ਵਿਛਾਇਆ ਮਖ਼ਮਲ ਘਾਹ!

ਦੋਸਤੀਆਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ, ਅੰਬਰ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਬਣੇ,
ਜਦ ਵੀ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਾਂ, ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੂੰ ਮਿਲੀ ਮੁੱਦਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ।
ਰੂਹ ਖਿੜੀ ਹੈ, ਹੋ ਗਿਆ ਏ ਰੱਜ ਮੈਨੂੰ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥ ਪਵਿੱਤਰ ਯਾਤਰੂ ਨੂੰ,
ਤੇਰਾ ਮਿਲਣਾ ਇਉਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੱਜ ਮੈਨੂੰ।

ਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ,
ਆ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਵੱਜ ਮੈਨੂੰ।

ਅਲਫ਼ ਨੰਗੀ ਰੀਝ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪੂਰ ਛੇਤੀ,
ਆਪਣੀ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਕੱਜ ਮੈਨੂੰ।

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਜੀਕੂੰ ਆਦਿਵਾਸੀ,
ਦੱਸ ਆ ਕੇ ਜੀਣ ਵਾਲਾ ਚੱਜ ਮੈਨੂੰ।

ਸੱਚ ਦੀ ਬਸਤੀ 'ਚ ਹੋ ਜਾਂ ਰਹਿਣ ਜੋਗਾ,
ਕੱਚ ਵਾਲੇ ਪਾ ਕੇ ਛੱਟਣ ਛੱਜ ਮੈਨੂੰ।

ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਨੀਮ ਪਾਗਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ,
ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਦੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੱਜ ਮੈਨੂੰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਬਹੁਤ ਬਣਦੇ ਯਾਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮਹਿਫ਼ਲਾਂ ਵਿਚ।
ਲੱਭਣੇ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਿਚ।

ਰੇਤਲੇ ਪੈਂਡੇ ਸੁਕਾਉਂਦੇ ਸਾਹ ਨੇ ਮੇਰੇ,
ਤੂੰ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਬਣ ਕੇ ਮਿਲ ਥਲਾਂ ਵਿਚ।

ਛਾਂਗ ਲੈ, ਪਰ ਜੜ੍ਹ ਸਲਾਮਤ ਰਹਿਣ ਦੇਵੀਂ,
ਹੋਊਂ ਮੈਂ ਹਰਿਆਵਲਾ ਵੇਖੀਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ।

ਤੂੰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵਹਿ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖੀਂ,
ਖੇਡਦਾ ਕਿੱਦਾਂ ਏ ਆਪੇ ਕਲਵਲਾਂ ਵਿਚ।

ਐ ਮੁਹੱਬਤ! ਇਹ ਤੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਹ ਏ,
ਗਰਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਦਲਦਲਾਂ ਵਿਚ।

ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੂੰ ਬਹਿਣ ਨਾ ਦੇਹ, ਤੋਰ ਅੱਗੇ,
ਨੀਂਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਨਾ ਜਾਵੇ ਹਲਚਲਾਂ ਵਿਚ।

ਭੇਡ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹ ਮਿਆਂਕਣ ਸਿੱਖ ਜਾਊ,
ਸ਼ੇਰ ਬਹਿਣੀ ਬਹਿ ਗਿਆ ਜੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ।

ਮਨਫ਼ੀਆਂ ਵੰਗਾਰ ਜੇਕਰ ਬਣਦੀਆਂ ਨਾ,
ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਹਾਸਲਾਂ ਵਿਚ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜਗਦੀਸ਼ ਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੇ ਨਾਂ

ਧਰਤ ਬੇਗਾਨੀ, ਕੋਈ ਨਾ ਮੈਨੂੰ, ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਬੁਲਾਵੇ।
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦਾ ਚੰਬਾ, ਖਿੜੇ ਨਹੀਂ, ਮੁਰਝਾਵੇ।

ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਡੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਏਥੇ; ਲੰਮ ਸਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ,
ਏਥੋਂ ਇਕ ਵੀ ਸੜਕ ਸਲੇਟੀ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਰੇਸ ਕੋਰਸੀਂ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜਨ, ਅੱਥਰੇ ਘੋੜੇ ਵੇਖੋ,
ਥੈਲੀ ਸ਼ਾਹ ਕਿਉਂ ਜੇਤੂ ਬਣਦੇ, ਜਦੋਂ ਨਤੀਜਾ ਆਵੇ।

ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਕੋਠੇ ਬਹਿ ਕੇ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹਾਂ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦ ਘੜੀ ਸੁਲ਼ੱਖਣੀ ਮੇਰੇ ਭਾਗੀਂ ਆਵੇ।

ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ, ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਆਂ,
ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ, ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਅੰਬ ਸਾਵੇ।

ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹੇ ਚੂੜੇ ਡੁਸਕਣ, ਸੱਖਣੇ ਪਲੰਘ ਪੰਘੂੜੇ,
ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਦਿਹਾੜੀ ਨੀਂਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਵੇ।

ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ 'ਮਨ ਦਾ ਰੋਗੀ' ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਬੋਲੇ,
ਐਪਰ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜਾ ਵੈਦ ਸੁਣਾਵੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਧਰਤ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀ।
ਨਜ਼ਰ ਸਦਾ ਬੋਟਾਂ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ, ਪਰ ਕੂੰਜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਦੀ।

ਧਰਤ ਪਰਾਈ ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਮਨ, ਦੋ ਦੋ ਫਾੜੀ ਹੋਏ ਨੇ,
ਮਹੀਂਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦੀ ਹੀ ਨਾ ਸੋਹਣੀ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਦੀ।

ਸੁਪਨੇ ਰੀਝਾਂ ਅਤੇ ਤਰੰਗਾਂ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਆਸਾਂ ਨੇ,
ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਚੀਰੀ ਜਾਵੇ, ਤੇਜ਼ ਧਾਰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ।

ਵਤਨਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਸੰਗ ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੇਵਲ ਏਨਾ ਹੈ,
ਸੌਦੇ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਆਵੇ, ਇਕ ਕਾਤਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ।

ਹੱਡ ਮਾਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਤਾਂ ਵਜ਼ਨ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤੋਲਦੀਆਂ,
ਅਜੇ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣੀ ਨਾ ਕੋਈ, ਰੂਹ ਦੇ ਉਤਲੇ ਭਾਰ ਦੀ।

ਪਾਣੀ ਮੰਨ ਕੇ ਭਰਮ ਜਲੀ ਨੂੰ, ਮਿਰਗ ਪਿਆਸੇ ਬਹੁਤ ਮਰੇ,
ਲਿਸ਼ਕਣਹਾਰ ਬਰੇਤੀ ਬੀਬਾ, ਬੇੜੀਆਂ ਨਹੀਓਂ ਤਾਰਦੀ।

ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ ਅਜੇ ਵੀ ਸੂਲੀ ਟੰਗੇ ਪੁੱਤਰ ਦੁੱਲਿਆਂ ਨੂੰ,
ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਅੱਜ ਵੀ ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ ਦੀ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਬਿਰਧ ਸਰੀਰ, ਬੇਗਾਨੀ ਧਰਤੀ, ਰਹਿ ਗਏ ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹੇ।
ਖੱਟੀ ਖੱਟਣ ਆਏ ਸੀ ਪਰ, ਖ਼ਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਪੱਲੇ।

ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੂਲ ਕਲੇਜੇ ਅੰਦਰ ਧਸਦੀ ਜਾਵੇ,
ਪੁੱਤ ਪੋਤਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਏ ਕਿੱਥੋਂ ਚੱਲੇ।

ਘਰ ਬਨਵਾਸੀ, ਅਜਬ ਉਦਾਸੀ, ਮਨ ਮੰਦਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ,
ਇਕਲਾਪੇ ਦੀ ਲੜੇ ਦੋਮੂੰਹੀਂ, ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਕਰਦੀ ਹੱਲੇ।

ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਏਥੇ, ਹਰ ਪਲ ਝੋਰਾ ਖਾਵੇ,
ਚਾਅ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਚੱਟ ਗਏ ਨੇ ਰੂਹ ਦੇ ਰੋਗ ਅਵੱਲੇ।

ਪਿੰਡ ਗਿਆਂ ਤੇ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ, ਨਾ ਚਾਚਾ ਨਾ ਤਾਇਆ,
ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ, ਗਲੀਆਂ ਕੂਚੇ, ਸ਼ੀਹਾਂ ਪੱਤਣ ਮੱਲੇ।

ਰੂਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਸੱਲੀ ਦੇਂਦੇ ਸੋਨਾ, ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ,
ਜੋ ਦੇਂਦੇ ਸੀ ਆਪ ਬਣਾਏ ਘਾਹ ਦੀ ਤਿੜ ਦੇ ਛੱਲੇ।

ਗੋਰੀ ਧਰਤੀ, ਕੋਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਰੀਝ ਦਿਲੇ ਵਿਚ ਇੱਕੋ,
ਪੁੱਤਰ ਸਾਡਾ ਅਸਥ ਅਖ਼ੀਰੀ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਘੱਲੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਐਟਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦੇ, ਘੁੱਗੀਆਂ ਉਡਾ ਰਹੇ ਨੇ।
ਮਕਤਲ 'ਚੋਂ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ, ਇਹ ਕੌਣ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸਾਡਾ ਵਿਕਾਸ ਕਹਿ ਕੇ, ਕਰਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਨਿਸ ਦਿਨ,
ਇਹ ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਤਾਜਰ, ਕੀ ਗੁਲ ਖਿਲਾ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ, ਦਹਿਸ਼ਤ-ਨਿਵਾਸ ਲਿਖ ਕੇ,
ਸੁੱਤੇ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਜਗਾ ਰਹੇ ਨੇ।

ਦਾਨਵ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਨਵ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਖਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਵੇਸ ਪਾ ਕੇ, ਇਹ ਕੌਣ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਹੁਣ ਅਜਬ ਖਲਬਲੀ ਹੈ,
ਸੀਤਲ ਸਰੋਵਰਾਂ ਨੂੰ, ਇਹ ਕੌਣ ਤਾਅ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸੁਣਦੇ ਨਾ ਰੁਦਨ ਮਨ ਦਾ, ਡਾਲਰ ਦੀ ਛਣਕ ਸੁਣਦੇ,
ਕਿੰਜ ਕਹੀਏ ਗ਼ਾਫ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ, ਉਹ ਕੀ ਗੁਆ ਰਹੇ ਨੇ।

ਧਰਤੀ ਵੀਰਾਨ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਾਤਰ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ,
ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ, ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

•

ਨਦੀ ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਉੱਛਲੀ ਸੀ ਹੁਣ ਟਿਕ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ ਏ।
ਤੁਰਦੀ ਤੁਰਦੀ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰੀ ਅੱਧ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈ ਏ।

ਮੀਟ ਲਵਾਂ ਜੇ ਅੱਖੀਆਂ ਅੱਗੇ ਤਾਰੇ ਤੁਰਦੇ ਨੇ,
ਖੋਲ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਾਪੇ ਡਾਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਛਹਿ ਗਈ ਏ।

ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ ਗੁਆਚ ਗਏ ਧੜ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ,
ਮੋਮੀ ਜਿਸਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅਗਨ ਜਿਉਂ ਨੇੜਿਓਂ ਖਹਿ ਗਈ ਏ।

ਆਪਣੀ ਧੜਕਣ ਰੋਕੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੀਂ,
ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂਦੀ, ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਗਈ ਏ।

ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗੇ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਜਿਵੇਂ,
ਜਿੰਦ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਏਦਾਂ ਪਲ ਵਿਚ ਢਹਿ ਗਈ ਏ।

ਤੇਜ਼ ਤੂਫ਼ਾਨ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਰੁੱਖ ਸਭ ਡਿੱਗ ਪਏ ਨੇ, ਪਰ;
ਤੇਰੇ ਦਮ ਤੇ ਜਿੰਦ ਮੇਰੀ ਸਭ ਸਦਮੇ ਸਹਿ ਗਈ ਏ।

ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਵਾਂ ਤੇਰਾ ਜਿੰਦੇ ਕਿੰਜ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਾਂ,
ਦੋਚਿੱਤੀ ਦੋਮੂੰਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਮਗਰੋਂ ਲਹਿ ਗਈ ਏ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜੀਅ ਭਰ ਤੱਕਿਆ ਤੈਨੂੰ ਨਕਸ਼ ਨਿਹਾਰ ਲਏ ਨੇ।
ਉਹ ਪਲ ਸਾਰੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਤੈਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਆਈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੌਣ ਲਿਆਈ,
ਉਸ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਤੇਰੇ ਆਵਣ ਦੀ ਸੋਅ ਰਾਤੀਂ ਸੁਪਨੇ ਦਿੱਤੀ,
ਮੈਂ ਦਿਨ੍ਹ ਚੜ੍ਹਨੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਹ ਬੁਹਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਦੀ ਮੱਥੇ ਗਿੱਲੀ ਪੱਟੀ ਕਰਕੇ,
ਤਪਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਕਰ ਮੈਂ ਠੰਢੇ ਠਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਵਿਚਾਰਾ ਰਸਤਾ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ,
ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਦੀਵੇ ਤਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਫੁੱਲਾਂ ਤੀਕ ਰਸਾਈ ਮੇਰੀ,
ਤਾਹੀਓਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਖ਼ਾਰ ਲਏ ਨੇ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਰਗਾ ਮੱਥਾ ਤੱਕ ਕੇ,
ਸੱਚ ਜਾਣੀਂ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਭਾਗ ਸੰਵਾਰ ਲਏ ਨੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਰੀਝ ਕਦੇ ਵੀ ਦਿਲ ਤੇ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਮਦਿਲਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਐਸੀ ਕਾਵਿ-ਕਿਤਾਬ ਬੇਅਰਥਾ ਸ਼ਬਦੀ ਜੰਗਲ ਹੈ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਬਾਜ਼ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦਾ, ਤਰਦਾ ਉੱਚੇ ਅੰਬਰੀਂ ਵੇਖ,
ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸ਼ੇਰ ਦਹਾੜੇ ਜੰਗਲ ਅੰਦਰ ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹਾ ਵੇਖ,
ਨਿਰਭਉ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਰੱਤ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਪੂੰਝ ਰਿਹਾ ਏਂ ਰੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ,
ਅਗਨ ਅਗਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਠਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਤੇਰਾ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਗਦਾ ਹੈ,
ਰੂਹ ਤੋਂ ਰੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਪਰਖ਼ ਲੈ ਮੇਰੇ ਸਿਦਕ ਸਬੂਤੇ ਨੂੰ,
ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਦਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੋਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਗ਼ਜ਼ਲ ਕਾਹਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਕਰੇ ਪਰਵਾਜ਼ ਬਿਨ ਖੰਭਾਂ ਤੋਂ, ਅੰਬਰ ਪਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਹਿਸਾਬੀ ਤੇ ਕਿਤਾਬੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਨਾ ਇਹ ਜਾਨਣ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋ 'ਚ ਦੋ ਜੋੜਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਚਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਮਰਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੂਹ 'ਚ ਬੈਠਾ ਇਕ ਰਾਵਣ ਮਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਹਵਾਲੇ ਵੇਦਨਾ ਕਰੀਏ ਤੇ ਕਿਓਂ ਮਰੀਏ,
ਜੇ ਤਿਤਲੀ ਮਰਨ ਦਾ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਤੁਸੀਂ ਜੇਤੂ ਸਿਕੰਦਰ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਬਾਤ ਨਾ ਭੁੱਲਿਓ,
ਕਦੇ ਵੀ ਜਿੱਤ ਨਾ ਦੇਵੇ ਮਜ਼ਾ ਜੇ ਹਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਬੜਾ ਹੰਕਾਰਿਆ, ਕਾਮੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ ਨਾਗ ਲਾਲਚ ਦਾ,
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ਚਾਹ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਮੈਥੋਂ ਮਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਤੁਸੀਂ ਗੱਤੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਲਿਸ਼ਕਣੇ ਵਰਕੀਂ ਸਜਾ ਲੈਣਾ,
ਕੋਈ ਕਿਰਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੇਖਾਂ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਾਂ,
ਜੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਰੂਹ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਉਦੋਂ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ ਸੌਣਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।
ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਸੁਣ ਲਵੋ ਇਹ ਬਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ ਇਹ ਪਰਚਮ ਹੱਕ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ,
ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਰਤ ਉੱਤੇ ਇਕ ਵੀ ਸੁਕਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਇਹ ਡਰਾਉਣਾ ਤਾਂ, ਹੈ ਕੁਝ ਪਲ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੀ,
ਇਹਦੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚੋਂ ਆਪਾਂ ਲੱਭਣੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਲੰਮੇਰੇ ਯੁੱਧ ਅੰਦਰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇਹ,
ਸਦੀਵੀ ਜਿੱਤ ਖ਼ਾਤਰ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੂਲੀਆਂ ਤੇ ਸੱਚ ਖ਼ਾਤਰ ਲਟਕਣਾ ਪੈਣੈਂ,
ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਰਤ ਉੱਤੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਘਰ 'ਚ ਜਨਮੇ ਨੂਰ ਲਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਤਰਸੇ ਜੋ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੀਣ ਜੋਗੀ ਝਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਅਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀਆਂ ਤੇ ਸੂਲੀਆਂ ਮਿਲ਼ੀਆਂ,
ਤੇਰੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਦੱਸੀਂ ਹੋਰ ਕੀਹ ਖ਼ੈਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੇਰਾ ਰੁੱਸ ਕੇ ਜਾਣਾ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ 'ਨ੍ਹੇਰਾ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਜੀਕਣ,
ਫੁੱਲ ਡੋਡੀ ਅੰਗਿਆਰ ਤੇ ਕੋਈ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਵਾਲੇ ਜਦ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨ,
ਅਪਣੇ ਸਾਹ ਹੀ ਗਿਣਦਾ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤ ਤਰੇੜਾਂ ਮਾਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਹਿਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,
ਰੋਜ਼ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਤੇ ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਤੇਰੇ ਸਾਹੀਂ ਜੀਵੇ,
ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲੋਹਾ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਰ੍ਹੇ ਛਿਮਾਹੀ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰ,
ਮਨ ਦਾ ਸੱਖਣਾ ਭਾਂਡਾ ਏਦਾਂ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੈੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰੇ ਨਕਸ਼ ਨਿਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,
ਜਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਸਿੱਧਾ ਤੇਰੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ, ਠੱਕਾ ਵਗਦਾ, ਦੀਵੇ ਲਾਟਾਂ ਡੋਲਦੀਆਂ।
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖ਼੍ਵਾਬ ਗੁਆ ਕੇ, ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਟੋਲਦੀਆਂ ?

ਜਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਮੂਰਤ ਲਾਹ ਕੇ ਤੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਈ ਸੈਂ,
ਓਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕੰਧਾਂ, ਸੁਣ ਤੂੰ ਕੀ ਕੁਝ ਬੋਲਦੀਆਂ ?

ਜਿਸਮ ਗੁਆਚਾ, ਰੂਹ ਵੀ ਦਾਗ਼ੀ, ਨਜ਼ਰਾਂ ਅੰਦਰ ਖੋਟ ਭਰੀ,
ਕਿੱਦਾਂ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਏਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਪਣੇ ਢੋਲ ਦੀਆਂ।

ਫੁੱਲ ਮੋਤੀਆ, ਚਿੱਟੇ ਵਸਤਰ ਰੂਹ ਤੇਰੀ ਬੇਚੈਨ ਕਿਉਂ,
ਜਿਉਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਢੋਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ, ਆਵਣ ਉਸਦੇ ਪੋਲ ਦੀਆਂ।

ਜ਼ਰਦ ਵਸਾਰ ਜਿਹਾ ਰੰਗ ਤੇਰਾ, ਦੱਸਦੈ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਖਣੀ ਏਂ,
ਰੂਹ ਦਾ ਭਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਬੀਬਾ, ਤੱਕੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਤੋਲਦੀਆਂ।

ਅਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਅੰਦਰ ਝਾਕੀਂ, ਵੇਖੀਂ ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ,
ਚਿੰਤਾ ਚਿਖ਼ਾ ਬਰਾਬਰ ਬਹਿ ਕੇ, ਕੱਠੀਆਂ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਫੋਲਦੀਆਂ।

ਤੇਜ਼ ਤੁਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਤੇਰੀ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਡੰਗ ਜਾਵੇ,
ਤੂੰ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਵੇਖੇਂ, ਵਸਤਾਂ ਅਪਣੇ ਕੋਲ ਦੀਆਂ।

ਤੇਜ਼ ਧੜਕਣਾਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਇੱਚੀ ਬਿੱਚੀ ਜਾਣਦੀਆਂ,
ਸਮਝੀਂ ਨਾ ਅਣਜਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀਆਂ।

ਭਰ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠ ਕਦੇ ਤੂੰ ਸਹਿਜ ਮਤੇ,
ਵੇਖੀਂ ਕਲਵਲ ਜਲ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ, ਸਾਹੀਂ ਸੰਦਲ ਘੋਲਦੀਆਂ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਮਗਰੋਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਤੂੰ ਕਾਰੇ ਵੇਖ।
ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਲਾਏ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਆਰੇ ਵੇਖ।

ਦਰਦ ਮਿਰੇ ਦੀ ਹਾਥ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਲੰਘੀਂ ਰੂਹ ਦੇ ਦੁਆਰ ਜ਼ਰੂਰ,
ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ, ਅੱਥਰੂ ਮਣ ਮਣ ਭਾਰੇ ਵੇਖ।

ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਚਸ਼ਮਿਓਂ ਤੁਰਦਾ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੈਲਾ ਕਰਦਾ ਕੌਣ,
ਹੁਕਮ ਹਕੂਮਤ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ, ਕੀਤੇ ਸਾਗਰ ਖ਼ਾਰੇ ਵੇਖ।

ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਫਿਰ ਵੀ, ਲੀਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਵਾਹ ਜਾਂਦੇ,
ਜੁਗਨੂੰ, ਅੰਬਰੀਂ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਭਰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਗਾਰੇ ਵੇਖ।

ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਸੌ 'ਚੋਂ ਅੱਸੀ ਲੋਕਾਂ ਤੀਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ,
ਮਹਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆ! ਅੱਗ ਬਗੂਲੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਕੁੱਲੀਆਂ ਢਾਰੇ ਵੇਖ।

ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਲਿਆਕਤ, ਡੌਲਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮੱਛੀਆਂ ਸਹਿਕਦੀਆਂ,
ਏਸ ਨਸਲ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ ਬਲਦੇ, ਸੂਹੇ ਸੂਰਖ਼ ਅੰਗਾਰੇ ਵੇਖ।

ਤੇਰਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿਖਾਏ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਜਿਸ ਭਾਰਤ ਨੂੰ,
ਉਸ ਦੀ ਚਮਕ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਅੰਬਰ ਵਿਚਲੇ ਤਾਰੇ ਵੇਖ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸਮਾਂ ਹੈ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਚੱਲਦੀ ਘੜੀ ਹੈ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਬੂਹੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਹਮਸਫ਼ਰ ਹਾਂ ਹੁਣ ਸਦੀਵੀ,
ਕਿ ਜਿਸਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜੀ ਹੈ।

ਜੋ ਉਸਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਲਿਖੀ ਸੀ,
ਉਹਦੀ ਬੇਚਾਰਗੀ ਮੈਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਸ ਧੂੰਏਂ 'ਚੋਂ ਹਾਲੇ ਨਿਕਲਿਆ ਨਾ,
ਕਿ ਜਿਸ ਥਾਂ ਰਾਂਗਲੀ ਚੁੰਨੀ ਸੜੀ ਹੈ।

ਬੇਗਾਨੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਤਪਦਾ ਹਾਂ ਹੁਣ ਤਕ,
ਇਸੇ ਲਈ ਰੂਹ ਵਿਚ ਤਲਖ਼ੀ ਬੜੀ ਹੈ।

ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਗਈ ਜੋ,
ਮਿਰੇ ਲਈ ਲਾਸ਼ ਹੈ, ਤੁਰਦੀ ਮੜ੍ਹੀ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਿਨ ਆਉਣਾ ਸੀ।
ਹੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਬੰਨਵਾਉਣਾ ਸੀ।

ਕੰਧ ਸਰਹੰਦ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ,
ਕੱਚਾ ਸੀ ਯਕੀਨ ਜੇ ਤਾਂ ਏਥੇ ਕਾਹਨੂੰ ਆਉਣਾ ਸੀ।

ਝੂਠ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਰੀ ਜਾਣ ਜਿਹੜੇ,
ਇਹੋ ਜਹੇ ਨਿਗੱਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਕੀਹ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ।

ਤਲੀ ਉੱਤੇ ਸੀਸ ਵਾਲੀ ਫ਼ੋਟੋ ਘਰੀਂ ਟੰਗ ਕੇ ਤੂੰ,
ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਿੰਘਾ! ਮੱਥਾ ਕਿਉਂ ਘਸਾਉਣਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਪੰਥ ਨੂੰ, ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ,
ਸਾਡੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ,
ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੱਲ ਹੀ ਵਜਾਉਣਾ ਸੀ।

ਯਾਰੜੇ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਨੇ ਨਰਮ ਗਦੇਲਿਆਂ ਤੇ,
ਹਾਲ ਤੂੰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਾਲਾ ਕਿਸਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣਾ ਸੀ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੰਜੀਵ ਸਿੰਘ ਬਰਿਆਨਾ ਦੇ ਨਾਂ

ਯਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਡਣੇ ਪੰਛੀ, ਜਦ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਉੱਡਦੇ ਬਹਿੰਦੇ, ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ, ਦਿਲ ਦੀ ਤਾਰ ਹਿਲਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਬਸਤਾ ਇਕ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬੋਰੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਮੋਢੇ ਤੇ ਟਿਕ ਜਾਵੇ,
ਜਦੋਂ ਜਮਾਤੀ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਲੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਚੇਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪੂੰਝੇ ਸਣੇ ਸਲੇਟ ਤਖ਼ਤੀਆਂ, ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਸਿਆਹੀ ਸਭ ਕੁਝ,
ਵਿੰਗੇ ਟੇਢੇ ਊੜੇ ਐੜੇ, ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਨਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤੁਰ ਗਈਆਂ ਨੇ ਕੂੰਜਾਂ ਕਿੱਥੇ, ਦੋ ਦੋ ਗੁੱਤਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ,
ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ, ਅਜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਕਲਮ ਨੂੰ ਘੜ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ* ਸੀ ਲਿਖਦੇ,
ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਜਗਦੇ ਬੁਝਦੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਖਾਧੀ ਕੁੱਟ ਦੇ, ਚੇਤੇ ਕੰਬਣੀ ਲਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਜ਼ਰਬਾਂ ਤੇ ਤਕਸੀਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਾਰਜ ਰੱਖਿਐ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਅੰਬਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਛੱਪੜ ਕੰਢੇ ਪੋਚ ਕੇ ਫੱਟੀਆਂ, ਸੂਰਜ ਕੋਲੋਂ ਧੁੱਪਾਂ ਮੰਗਦੇ,
ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਚੇਤੇ ਆ ਕੇ, ਉਮਰ ਥਕੇਵਾਂ ਲਾਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਤਕ, ਰੁਲ ਗਏ ਉੜੇ ਜੂੜੇ ਸਾਰੇ,
ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਜੋ ਜੁਗਨੂੰ ਲੱਗਦੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਕਰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੇਡ ਨਿਕਰਮਾ ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ,
ਮਾਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਬਚਪਨ ਵਾਲੇ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭੁਲਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

•

* ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾ

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਵਧ ਰਹੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਧੱਕੇ ਸਹਿਣ ਵਾਲੇ।
ਘਟ ਰਹੇ ਨੇ ਪਰਬਤਾਂ ਸੰਗ ਖਹਿਣ ਵਾਲੇ।

ਠਾਕ ਦੇਵੋ ਜੀਭ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਵੋ,
ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਕਦੇ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਨੇ ਤਾਰੇ ਇਹ ਸਾਰੇ,
ਤੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਲਹਿਣ ਵਾਲੇ।

ਚੰਨ, ਧਰਤੀ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਾ ਕਰ,
ਇਹ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ।

ਸੀਸ ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਟਿਕਾ ਜੋ ਤੁਰ ਰਹੇ ਨੇ,
ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੌਖੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਢਹਿਣ ਵਾਲੇ।

ਛੱਪੜਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ! ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈਂ,
ਨੀਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿਣ ਵਾਲੇ।

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਮਰਾ, ਕਿਰਾਇਆ, ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੇ,
ਘਾਬਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜਲ ਨਦੀ ਦਾ ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਤੁਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬਹੋਗੇ ਬਣਕੇ ਪੱਥਰ,
ਵਹਿੰਦਾ ਪਾਣੀ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਰਫ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਹਿਮਾਲਾ ਸੀ ਕਦੇ ਜੋ,
ਉਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਖੁਰ ਕੇ ਢਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਖੀਆਂ 'ਚੋਂ ਮਰ ਰਿਹਾ ਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ,
ਧਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਉਹ ਥੱਲੇ ਲਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਰਲ ਹੋ ਕੇ ਬਰਫ਼ ਤਾਂ ਸਾਗਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀ,
ਆਲਸੀ ਮਨ ਪਰ ਅਜੇ ਘਰ ਬਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਅਗਨ ਚਾਨਣ ਰਹਿਣ ਕੱਠੇ,
ਬਣ ਕੇ ਬਿਜਲੀ 'ਰੱਬ' ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਫ਼ ਬਣਕੇ ਉਡ ਰਿਹਾ ਅੰਬਰ 'ਚ ਪਾਣੀ,
ਗਰਜਦਾ ਬੱਦਲ ਸੁਣੋ ਕੀਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਇੱਕ ਦੋ ਕਦਮ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਡਰਦਾ ਹੈ।
ਤੇਰੇ ਸਾਹੀਂ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਦਾ ਹੈ।

ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਇਨਸਾਫ਼, ਸ਼ਹਾਦਤ ਅੰਤ ਪੜਾਅ,
ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀ ਕਦੋਂ ਬਹਾਦਰ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਖੇਡ ਅਨਾਰ ਅਗਨ ਦੇ ਫੜ ਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਜੇ ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਜੁਗਨੂੰ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਸ਼ ਨਣਦ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਦੇਵੇ ਸੌ ਵਾਰੀ,
ਬਿਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੋਂ ਘੜਾ ਝਨਾਂ ਵਿਚ ਖਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਹਰ ਪਰਦੇਸੀ ਜੀਅ,
ਅਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਲਮਗੀਰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਵੀ,
ਆਖ਼ਰ ਅਪਣੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਮੁੱਲ ਦਵਾਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਬਿਨ ਤੇਰੇ,
ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੁਰ-ਤਾਲ ਤੇਰੇ।
ਮੈਂ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ।

ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਬੋਲਾਂ 'ਚੋਂ ਜਾਵੇ ਕੰਬਣੀ ਨਾ,
ਮੈਂ ਖਲੋਤਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਨਾਲ ਤੇਰੇ।

ਤੂੰ ਚਿਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਜੇ ਹੋਇਓਂ,
ਉਮਰ ਭਰ ਰਹਿਣੈਂ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਲ ਤੇਰੇ।

ਜਾਗਣਾ ਪੈਣੈਂ ਨਿਰੰਤਰ, ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਨੈਂ,
ਚੰਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵੀ ਚਮਕਣ ਨਾਲ ਤੇਰੇ।

ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰੀ ਜਾਹ,
ਵਕਤ ਨੇ ਗਿਣਨੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਾਲ ਤੇਰੇ।

ਗੌਰ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਖ਼ੁਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ,
ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਮ ਵੀ ਕੀਹ ਨਾਲ ਤੇਰੇ?

ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਖ਼ੁਦ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿਉਂ ਝੂਠ ਬੋਲੇ,
ਕਿੰਜ ਸੁਧਰਨਗੇ ਭਲਾ ਦੱਸ ਹਾਲ ਤੇਰੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕਿਤਾਬਾਂ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ, ਆਵਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਰਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਹੈ।

ਬੜੀ ਬਲਵਾਨ ਭਾਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ,
ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖ ਲੈਣਾ, ਦੀਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਰਾਵਣ ਢੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦੁਸਹਿਰਾ ਫੇਰ ਨਾ ਆਵੇ,
ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਝ ਹੁਣ ਜੀਂਦੀ ਨਾ ਮਰਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਬੀਜਦਾਂ, ਖੇਤੀਂ ਕਿਆਰੇ ਆਪ ਸਿੰਜਦਾ ਹਾਂ,
ਪਛਾਣੋ ਕੌਣ ਜੋ, ਉੱਗਦੀ ਅੰਗੂਰੀ ਫ਼ਸਲ ਚਰਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗ਼ਰਮਜੋਸ਼ੀ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ,
ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਪਾਲ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦ ਮਿਰੀ ਔਕਾਤ ਠਰਦੀ ਹੈ।

ਕਦੇ ਪੌਣਾਂ 'ਚ ਘੁਲ ਜਾਵੇ, ਕਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਵੇ,
ਇਹ ਸੁੱਚੀ ਅਗਨ ਹੀ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਭਰਦੀ ਹੈ।

ਬੜੇ ਤੂਫ਼ਾਨ, ਝੱਖੜ, ਨ੍ਹੇਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਰ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ,
ਗ਼ਜ਼ਲ ਮੇਰੀ ਇਹ ਵੇਖੋ ਚਾਨਣਾ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਕਰਦੀ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤ ਓਹੀ ਪਾਲਦੇ।
ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਸੂਹੇ ਅੰਗਿਆਰ ਨਾਲ ਦੇ।

ਸੀਸ ਤਲੀ ਉੱਤੇ ਧਰਨਾ ਦੀਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ,
ਟਾਂਵੇਂ ਮਰਦ ਅਗੰਮੜੇ ਹੀ ਲੱਜ ਪਾਲਦੇ।

ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਓਹੀ ਲੋਕ ਨੇ ਬਣੇ,
ਜਿਹੜੇ ਕਹਿਣ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ।

ਇਹ ਆਏ ਕਿੱਥੋਂ, ਚੱਲੇ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਕਾਫ਼ਲੇ,
ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ ਨੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਾਰੇ ਸਮਾਂ ਕਾਲ ਦੇ।

ਕਿੱਦਾਂ ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਨੇ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਰੁੱਖ ਦਾ ਤਣਾ,
ਹੋਏ ਛਾਨਣੀ ਨੇ ਪੱਤਰ ਹਰੇਕ ਡਾਲ ਦੇ।

ਜਿਹੜਾ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਅਉਧ ਵੇਲੇ ਜੂਠ ਮਾਂਜਦਾ,
ਖ਼੍ਵਾਬ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹੋ ਕਦੇ ਓਸ ਬਾਲ ਦੇ।

ਸਾਡੀ ਹੋਸ਼ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਵਾਦਾਂ ਘੇਰਿਆ,
ਅਸੀਂ ਦਿਲ ਦੀ ਅੰਗੀਠੜੀ ਨੂੰ ਕਿੱਦਾਂ ਬਾਲਦੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਕਾਹਲੋਂ ਤੇ ਮਨਧੀਰ ਵਾਸਤੇ

ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।
ਚੋਰੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲੇ ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਉਮਰ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਡੰਡੇ ਤੇ ਨੇ ਬੈਠੀਆਂ ਜੋ,
ਮੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਖੰਭੀਂ ਤਾਰੇ ਜੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਵਕਤਾਂ ਦਾ ਘਾੜਨਹਾਰਾ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਏ,
ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਮੜ੍ਹਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਕਲਗੀ ਪੈਸਾ, ਪੌੜੀ, ਰੁਤਬੇ, ਏਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਪਰਬਤ ਪੈਰੀਂ ਚੜ੍ਹਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਛੇੜਾਂ, ਮੇਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ,
ਲੰਮੇ ਯੁੱਧ ਨਿਰੰਤਰ ਮੈਨੂੰ, ਲੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਪੈੱਨ-ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਸ਼ਾਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਜ਼ ਦੀਆਂ,
ਅਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕਲਮਾਂ, ਕਾਨੇ ਘੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਬੱਚਾ, ਚਾਂਭਲਦੈ, ਜਦ ਵੇਖ ਲਵੇ,
ਰਾਤ ਦੇ ਕੇਸੀਂ ਜੁਗਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਅੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਜਿਵੇਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨਵੇਂ ਘਰ ਔਖ ਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ,
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੋ ਮਮਤਾ ਦੀ ਕਣੀ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਹੈ ਨਹੀਂ,
ਅਜਿਹੇ ਬੁੱਤ ਦਾ ਨਾਂ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰਨ ਦਾ ਆਦੀ ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੋਂ,
ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਬਿਰਖ ਇਕ ਹਰਿਆਵਲਾ ਹਾਂ,
ਕਦੇ ਵੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਛਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਕਰ,
ਜੇ ਨਾ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਮਤਲਬ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੇਰਾ ਵਿਰਸਾ ਹੈ ਤੁਰਦਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ,
ਮੇਰਾ ਮੱਥਾ ਇਸੇ ਲਈ 'ਠਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਦਨਦਨਾਉਂਦੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਦਹਿਲੀਜ਼ ਓਪਰੀ ਤੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਦੀਪ ਮਾਲਾ,
ਕੱਚੇ ਬਨੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੀਵੇ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਸਾਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ, ਸਾਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਕੇ,
ਸਾਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਨਾ, ਇਹ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਚੁੰਧਿਆਈ ਨਿਗਾਹ ਵਾਲੇ, ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਥਹੁ ਨਾ ਲੱਗੇ,
ਅੰਨ੍ਹੀ ਗਲੀ 'ਚ ਫਿਰਦੇ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਕਿੱਧਰ ਤੋਂ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ,
ਦੱਸਦੇ ਨਾ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੂੰ, ਜੈਕਾਰੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਬਗਲੇ ਦੇ ਵੇਸ ਵਾਲੇ, ਅਮਨਾਂ ਦਾ ਦੇਣ ਹੋਕਾ,
ਵੱਸਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮਕਤਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਕਰਦੇ ਬੁਹਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬੇਗ਼ਮ ਦੇ ਮਹਿਲ ਅੰਦਰ,
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਪਾਉਂਦੇ ਬਾਗ਼ੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਡਾ. ਜਗਦੀਸ਼ ਤੇ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ ਲਈ

ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮ ਜਲ ਜੋ ਦੂਰ ਦੇ ਨੇ।
ਭੁਲੇਖੇ ਸਭ ਨਜ਼ਰ ਦੇ, ਨੂਰ ਦੇ ਨੇ।

ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਸਤੇ ਤਰਲੇ ਨੇ ਸਾਰੇ,
ਕਦੋਂ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰੀ ਚੂਰਦੇ ਨੇ।

ਸਿਰਫ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਜਾਵੇ,
ਨਿਕੰਮੇ ਬਹਿ ਕਿਨਾਰੇ ਝੂਰਦੇ ਨੇ।

ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਦੋਸ਼ ਦੇਵਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ,
ਮੇਰੇ ਹੀ ਐਬ ਮੈਨੂੰ ਘੂਰਦੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਏਂ,
ਜਿਵੇਂ ਕੁਈ ਸਾਕ ਹੁੰਦੇ ਦੂਰ ਦੇ ਨੇ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ ਮੈਂ ਬਾਲ ਬ਼ਣ ਜਾਂ,
ਇਹ ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਪਹਿਲੇ ਪੂਰ ਦੇ ਨੇ।

ਫ਼ਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਵੇਗਾ ਝੋਲੀ,
ਇਹ ਸਭ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਬੂਰ ਦੇ ਨੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਲਗਾਇਆ ਜ਼ੋਰ ਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ ਬਥੇਰਾ।
ਅਜੇ ਵੀ ਆਲ੍ਹਣਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਮੇਰਾ।

ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ ਚਿਹਰਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,
ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣ ਲੱਗਾ ਮਨ ਇਹ ਮੇਰਾ।

ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾ,
ਗੁਆਈਂ ਨਾ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੇਰਾ।

ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ ਨੇ ਖਾ ਕੇ ਚੂਰੀ,
ਬਿਨਾਂ ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁੰਨਾ ਹੈ ਬਨੇਰਾ।

ਹਵਾ ਵਿਚ ਬੇਵਿਸਾਹੀ ਘੁਲ ਗਈ ਹੈ,
ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਸਾਡਾ ਵੀ ਬਥੇਰਾ।

ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਵਰਮੀ ਵਾਂਗਰਾਂ ਹੈ,
ਪੁਰਾਣਾ ਏਸ ਥਾਂ ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ।

ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ’ਚ ਮੈਂ ਹਾਂ,
ਮੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸਵੇਰਾ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਵਾਲੀ ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦੀਆਂ।
ਸੋਚਾਂ ਤਾਹੀਓਂ ਚੁੱਪ ਦੇ ਤੰਬੂ ਤਾਣਦੀਆਂ।

ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰਾਂ ਮਰਿਆਂ ਨੂੰ,
ਕਬਰਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ 'ਵਾਜ ਪਛਾਣਦੀਆਂ।

ਬਚਪਨ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਾਂ ਜਦ,
ਘੇਰ ਖਲੋਵਣ ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਹਾਣ ਦੀਆਂ।

ਖੜ੍ਹਾ ਖਲੋਤਾ ਰਾਂਝਣ ਯਾਰ ਵਿਸਾਰਨ ਜੋ,
ਉਹ ਹੀਰਾਂ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਜਵਾਨੀ ਮਾਣਦੀਆਂ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ,
ਆ ਗਈਆਂ ਨੇ ਜਾਚਾਂ ਮਹੁਰਾ ਖਾਣ ਦੀਆਂ।

ਹੋਰ ਘੜੀ ਪਲ ਬਹਿ ਜਾ, ਕਹਿ ਜਾ ਇੱਕ ਅੱਧ ਬੋਲ,
ਆਉਣ ਸਾਰ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੈਂ ਜਾਣ ਦੀਆਂ।

ਕੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰੀ ਕੁੜੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਰਦੀ,
ਨਾਲ ਤੁਰਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਜੋ ਸ੍ਵੈਮਾਣ ਦੀਆਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅਪਣੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ, ਹੋਇਆ ਵੇਖੋ ਕਹਿਰ।
ਮਰਿਆ ਕੁੰਡੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਖਾ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ।

ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਦੌੜਦੇ ਸਰਪਟ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ,
ਕਿੱਥੋਂ ਕਿੱਧਰ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ।

ਕੰਢੇ ਕੋਈ ਬਿਰਖ ਨਾ, ਸੜਕਾਂ ਸਾਹੋ ਸਾਹ,
ਵਰ੍ਹਦੀ ਅਗਨੀ ਅੰਬਰੋਂ, ਸਿਰ ਤੇ ਸਿਖ਼ਰ ਦੁਪਹਿਰ।

ਵੇਖ ਸਮੁੰਦਰ ਖ਼ੌਲਦਾ, ਰੱਖੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ,
ਪਰਤੇ ਪੱਥਰ ਚੱਟ ਕੇ ਪਾਣੀ ਉਤਲੀ ਲਹਿਰ।

ਸਾਏ ਲੰਮ ਸਲੰਮੜੇ, ਸਮਝ ਭੁਲੇਖੇ ਵਾਂਗ,
ਦਿਨ ਜਾਂਦਾ ਸਮਝਾ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ।

ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਅੱਥਰੂ, ਡਿੱਗਣ ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ,
ਖ਼ੁਦ ਅੱਖਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦੀਆਂ, ਮਨ ਅੰਦਰਲੀ ਗਹਿਰ।

ਤੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਨਾ, ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹੋੜ,
ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਜੋੜ ਨਾ, ਸੱਚ ਦੀ ਇੱਕੋ ਬਹਿਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਰਾਏ ਅਜੀਜ਼ ਉੱਲ੍ਹਾ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ

ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਜਾਗ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ 'ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦੇ।
ਸੁਪਨੇ ਜਿਉਂ ਹਿਰਨੋਟੜੇ, ਦੁੱਲੇ ਵਾਲੀ ਬਾਰ ਦੇ।

ਬਾਬਰ ਜਾਬਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੀਹ ਕਰ ਗਿਆ,
ਜ਼ਾਲਮ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦੇ।

ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਮਾਰਦਾ, ਆਪੇ ਜਾਵੇ ਹਾਰਦਾ,
ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਦੱਬਿਆ, ਥੱਲੇ ਰੂਹ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ।

ਜਾਪਣ 'ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦੇ, ਬਾਬੇ ਦਾਦੇ ਵਾਂਗਰਾਂ,
ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ ਵੇਖਦਾਂ, ਜਦ ਵੀ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਦੇ।

ਮਨ ਦੇ ਬੇਲੇ ਰੇਸ਼ਮਾਂ, ਸਾਹੀਂ ਸ਼ੌਕਤ ਮਹਿਕਦਾ,
ਬੋਲ ਮਲੰਗੀ ਵਾਲੜੇ, ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਠਾਰਦੇ।

ਪਾਰ ਝਨਾਓਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਹੀਰਾਂ ਰੋ ਰੋ ਕਹਿੰਦੀਆਂ,
ਦਿਲ ਦੇ ਜਾਨੀ ਰਾਂਝਣੇ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਦੇ।

ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਨਾ ਜਾਣਦੇ, ਨਾ ਇਹ ਫ਼ੋਨ ਪਛਾਣਦੇ,
ਆਉਂਦੇ ਪਾਰ ਸਮੁੰਦਰੋਂ, ਪੰਛੀ ਵੇਖੋ ਡਾਰ ਦੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਲੰਮ ਸਲੰਮੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ, ਪੈੜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦੀਆਂ।
ਜਿਉਂ ਉਸਤਾਦ ਧਰਤ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ, .ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਲੰਮੀ ਬਹਿਰ ਦੀਆਂ।

ਚੰਨ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਸਮੁੰਦਰ ਬੜੇ ਉਛਾਲੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ,
ਕੋਈ ਨਾ ਸੁਣਦਾ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪਾਣੀ ਉਤਲੀ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ।

ਦਿਲ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੋਂ ਮੁੜ ਗਈਆਂ, ਜਦੋਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਨਾ,
ਬੇਕਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਅੰਦਰ ਰੀਝਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੀਆਂ।

ਖ਼ੌਫ਼ ਮਨਾਂ ਦਾ ਵੇਖੋ ਯਾਰੋ, ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਹੈ,
ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡੀ ਲਾ ਕੇ ਸੌਂਦੀਆਂ, ਗਲੀਆਂ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚਲਾ ਰਾਵਣ ਮੈਥੋਂ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ,
ਉਹ ਵੀ ਜਾਣ ਗਿਆ ਏ ਬਾਤਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ।

ਜਨਮ ਘੜੀ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕਣ ਮੈਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਖ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ,
ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣਗੀਆਂ ਕਿੰਜ, ਇੱਕ ਦੋ ਘੁੱਟਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ।

ਬੋਹੜਾਂ ਪਿੱਪਲਾਂ ਵਰਗੇ ਬਾਬੇ, ਬੁੱਝ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਵੇਖਦਿਆਂ,
ਸੁਰਮੇ ਰੰਗੀ ਬਦਲੋਟੀ 'ਚੋਂ, ਚਾਲਾਂ ਅੰਬਰੀ ਗਹਿਰ ਦੀਆਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜਸਵਿੰਦਰ, ਪੁਨੀਤ ਤੇ ਰਵਨੀਤ ਲਈ

ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਜਿਉਂ ਚੰਨ ਪਾਵੇ ਝਾਤ ਜਹੀ।
ਸ਼ੁਕਰ ਓਸਦਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਸੌਗਾਤ ਜਹੀ।

ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅੱਥਰੂ ਮੈਥੋਂ ਰੁਕਦੇ ਨਹੀਂ,
ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿਣਮਿਣ, ਜਿਉਂ ਵਰ੍ਹਦੀ ਬਰਸਾਤ ਜਹੀ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਰਮ ਜਾ, ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਜਿਵੇਂ,
ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਰਹੀਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ, ਬਣ ਸੁੱਚੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਜਹੀ।

ਨੇਰ੍ਹੇ ਤੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਦੱਸੋ, ਕਰਾਂ ਨਿਖੇੜਾ ਕਿੱਸਰਾਂ ਮੈਂ,
ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪੂਰੇ ਚੰਨ ਦੀ ਰਾਤ ਜਹੀ।

ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਘਰ ਜੰਮੀ ਜਾਈ, ਜਦ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਈ,
ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਪਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਜਹੀ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਸ਼ਿਕਵਾ, ਕਰਾਂ ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਜਿੰਦੜੀਏ,
ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਖ਼ੈਰਾਤ ਹੈ ਮਿਲਦੀ ਓਸੇ ਦੀ ਔਕਾਤ ਜਹੀ।

ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਆਖਿਐ ਇਸ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਲਹੁ,
ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਛੱਡਦੀ ਹੀ ਨਾ, ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਕਮਜ਼ਾਤ ਸਹੀ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਆਸ ਬੇਗਾਨੀ ਤੇ ਜੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇਹ ਕੱਚਾ ਭਾਂਡਾ, ਕਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਕਹਿਣ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਡੂੰਘਾ, ਪਾਰ ਕਿਨਾਰਾ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ,
ਜੇਕਰ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦਿਆਂ, ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਮੈਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਜਹੀਏ,
ਦਿਲ ਦਾ ਖਾਲੀ ਕਾਸਾ ਮੇਰਾ, ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਭਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਿੱਘ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਧੜਕਣਾਂ ਧੜਕਦੀਆਂ ਨੇ,
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਲ ਮੇਰਾ, ਠਰਦਾ ਠਰਦਾ ਠਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਜੰਗਲੀ ਜੰਤ ਜਨੌਰਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਗਿਣਤੀ ਵਧੀ ਮੈਦਾਨਾਂ ਅੰਦਰ,
ਪਹਿਰਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤਾਈਂ ਚਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਬਿਰਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਕਰਦੇ, ਬੀਤ ਰਹੇ ਨੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤਾਂ,
ਬਾਤ ਮੁਕਾਏ ਬਿਨ ਦੱਸੋ ਮੈਂ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਚਾਨਣ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣੀ ਤੂੰ, ਨੇਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲਕੀਰ ਬਣੀ ਤੂੰ,
ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਡਰ ਜਾਣਾ ਸੀ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਚਿਹਰਾ ਆਵੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ।
ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸੁਪਨਾ ਹੋਵੇ ਪੌਣਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ।

ਫੁੱਲ-ਪੱਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰੰਗ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਜੀਕੂੰ ਰਹਿਣ ਇਕੱਠੇ,
ਧੜਕਣ ਵਿਚ ਪਰੋ ਲੈ ਮੈਨੂੰ, ਦੋ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ!

ਜਾਂ ਹੰਨੇ ਜਾਂ ਬੰਨੇ ਹੋ ਜਾ, ਦੋਚਿੱਤੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ,
ਮਾਰ ਮੁਕਾਵੇਗੀ ਇਹ ਤੈਨੂੰ, ਦੋ ਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ!

ਬੋਟ ਬਣੇ ਹੁਣ ਸੁਪਨ ਪਰਿੰਦੇ, ਅੰਬਰ ਗਾਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਐਵੇਂ, ਗੰਢਾਂ ਨਾ ਤੂੰ ਮਾਰ!

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਵਿਚਾਲੇ ਅੰਤਰ, ਅੱਖ ਪਲਕਾਰੇ ਜਿੰਨਾ,
ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਧਰਤ ਦੀ ਥਾਵੇਂ, ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਤਾਰ!

ਵਿਚ ਕਲਾਵੇ ਸਰਬ-ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਆਂ ਰਲ ਕੇ,
ਸਾਥ ਦਏਂ ਤਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਬਾਹਾਂ, ਹੋ ਜਾਵਣ ਫਿਰ ਚਾਰ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰਦੀ, ਹੋਠੀਂ ਜੰਦਰੇ ਲਾਵੇਂ,
ਦਿਲ ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਇਸ ਮੌਤੇ ਨਾ ਮਾਰ!

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨਾਹਲ ਦੇ ਨਾਂ

ਰੁੱਤ ਬਸੰਤੀ ਟਾਹਣੀ ਟਾਹਣੀ, ਫੁੱਟਿਆ ਵੇਖ ਫੁਟਾਰਾ।
ਕਿਵੇਂ ਬਨਸਪਤ ਗਾਉਂਦੀ .ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ, ਸੁਣਦਾ ਆਲਮ ਸਾਰਾ।

ਨਰਮ ਕਰੂੰਬਲ ਮਗਰੋਂ ਵੇਖੀਂ, ਏਸੇ ਥਾਂ ਫੁੱਲ ਆਉਣੇ,
ਫਲ ਅਣਗਿਣਤ ਪੁਆ ਕੇ ਲੈ ਝੋਲੀ, ਧਰ ਨਾ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਆਰਾ।

ਝੂੰਮਦੀਆਂ ਲਗਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਰੀਆਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਵੇਖ ਹਵਾਵਾਂ,
ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਨ ਮਨ ਸਾਰਾ।

ਸੁੱਤੇ ਬਿਰਖ ਜਗਾਵੇ ਮੌਸਮ, ਜਾਗਣ ਦਾ ਇਹ ਵੇਲਾ,
ਹੁਣ ਦੇ ਪਲ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਮਾਣ ਲੈ, ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਦੁਬਾਰਾ।

ਹੋਰ ਮਹੀਨੇ ਤੀਕਰ ਵੇਖੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਥੱਲੇ,
ਸ਼ਰਨ ਲਵੇਗਾ, ਹਰ ਇਕ ਆਦਮ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ।

ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਮਿਲ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੀਜ ਬਣਾਉਂਦੇ ਬੂਟਾ,
ਆਖਣ ਪੌਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ, ਬਣ ਮਹਿਕਾਂ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ।

ਹੋਰ ਛਿਮਾਹੀ ਤੀਕਰ ਪੱਤਝੜ, ਵੇਖ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੀਂ,
ਕੁਦਰਤ ਵਾਲੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲ 'ਚੋਂ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹੀਂ ਤੂੰ ਸਾਰਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਝੀਲ ਬਲੌਰੀ ਨੈਣਾਂ ਅੰਦਰ ਸੁਪਨੇ ਤਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਵੱਲ ਨੂੰ, ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਕੱਚੇ ਘਰੀਂ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ, ਫ਼ਿਕਰੀਂ ਵਿੱਧੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕੀਂ,
ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ, ਹਾਰੇ ਹੁੱਟੇ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਪੰਜੀਂ ਸਾਲੀਂ ਆਉਂਦੇ ਇਹ ਜੋ, ਚਿੱਟੇ, ਨੀਲੇ, ਪੀਲੇ ਘੋੜੇ,
ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇ ਅੰਗੂਰੀ ਸੁਪਨੇ ਚਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਇਕ ਓਂਕਾਰ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰਾ, ਕਾਲੀ ਬੇਈਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੰਮੀ,
ਲੱਭਦੇ ਨੇ ਬਲਬੀਰ* ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸਫ਼ਰ ਨਾਲ ਜੋ ਕਰਨ ਗੁਫ਼ਤਗੂ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਓਹੀ ਵਰਦੇ,
ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਜਿਹੜੇ ਓਹੀ, ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਪਾਰ ਝਨਾਉਂ ਰਹਿੰਦੀ ਸੋਹਣੀ, ਮਹੀਂਵਾਲ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੋਹਣੀ,
ਦਿਲ ਦੀ ਲਗਨ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਦੀਆਂ ਤਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਡਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਪਰਾਏ ਕੋਲੋਂ, ਡਰ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਾਏ ਕੋਲੋਂ,
ਘਰ ਦੇ ਭੇਤੀ ਕੋਲੋਂ ਬੰਦੇ, ਆਪੇ ਡਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

•

*** ਸੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੇਵਾਲ**

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੂਰ ਸਾਨੂੰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ।
ਮਹਿਕਦੀ ਧੜਕਣ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪ ਉਹ ਥਾਂ ਭਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਹੁਣ ਝਨਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਨਾ ਘੜਾ ਹੈ,
ਹਉਕਿਆਂ ਦੀ ਜੂਨ ਪਈਆਂ, ਬੇੜੀਆਂ ਹੀ ਤਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਖੇਤ 'ਚੋਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਸੁਕਾਵਣ ਤੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਰੌਣਕਾਂ ਵੀ,
ਫੋਕੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਚਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਗਗਨ ਚੁੰਮਦੇ ਭਵਨ ਦੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੁੱਛੇ ?
ਜੰਮਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ, ਕਿਉਂ ਉਮੀਦਾਂ ਮਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਫ਼ੈਲਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਆਖ਼ਿਰ,
ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗ ਦੇਣਾ, ਨਿੱਘ ਕੰਧਾਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਨੇ।

ਧਰਤ ਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਜੀਕੂੰ, ਝਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ,
ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ, ਏਦਾਂ ਰੋਜ਼ ਸਦਮੇ ਜਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੋਹਾਰ ਦੀ ਭੱਠੀ 'ਚ ਜੀਕੂੰ ਸੁਰਖ਼ ਲੋਹਾ,
ਅਗਨ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਬਹਿਣੋਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਵੀ ਡਰਦੀਆਂ ਨੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਝੰਬਿਆ 'ਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗਿਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦਾ ਤੇਰੇ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸਭ ਜ਼ਬਾਨੀ-ਖ਼ਰਚ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪਏ,
ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਵਰ੍ਹਦੀਆਂ ਵਿਚ, ਠਹਿਰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਅਜਨਬੀ ਜਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾਂ ਗੁਆਚਾ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਦਰਦ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਪੰਖਣੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸੱਚ ਦੀ ਸੌਗਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਧਰਮ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਂਭਿਐ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸਤ ਏਥੇ ਭਾਲਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹਿ, ਪੰਛੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੋਚਦੈ,
ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਢਾਲ ਓਹਲੇ, ਹੁਣ ਬਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਓਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ,
ਤੋੜ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਆਖਦੈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਰਛਾਂਵਿਆਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆਂ,
ਉੱਠਿਆਂ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ, ਚੱਲ ਭਰਾ! ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਅਜਬ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਅੰਦਰ ਜਦ ਘਿਰਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਾਂ,
ਹੁਣ ਮਿਰਾ ਹਮਦਰਦ ਏਥੇ ਮੇਰੇ ਬਿਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਣਾ ਜਿਸਦਾ ਵੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪਿਆਰ-ਮੁਹੱਬਤ ਮੇਰੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਰੇਤ ਬਰੇਤੀ ਸਾਂਭ ਲਵੇ ਉਹ,
ਕੱਲ੍ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਸਰਨੀ ਦੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੌਣ ਕਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇਰੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਏਥੇ,
ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਤਰਾ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਸਲੀ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਤਾਂ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੇ,
ਜੀਭ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਮੱਛੀਆਂ ਤੈਰਦੀਆਂ ਨੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਦੂਜੇ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜ਼ਾਲਮ ਨਾਲ ਬਾਰਾਤੀ ਬਣਿਆ ਬੈਠਾ ਏ ਜੋ,
ਕਿਸੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਵੀ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਕੌਣ ਸੰਭਾਲੇਗਾ ਫਿਰ,
ਜਿੱਥੇ ਸੁੱਚੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਖਾਤਰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਬੰਦ ਨੇ ਬੂਹੇ ਅਤੇ ਬਾਰੀਆਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਤੜਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਰ ਘਰ ਜੀਕੂੰ ਅੱਧ ਮੋਇਆ ਹੈ।

ਬੰਦ ਕਮਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜਾਲੇ, ਹੋਠਾਂ ਉੱਪਰ ਲੱਗੇ ਤਾਲੇ,
ਤੇਲ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਖ਼ੂਨ ਬਰੂਹੀਂ, ਕਿਸ ਨੇ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਚੋਇਆ ਹੈ?

ਪਿੱਪਲ ਥੱਲੇ ਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਗਿੱਧੇ ਦੇ ਪਿੜ ਅੰਦਰ ਧੀਆਂ,
ਬਾਪੂ ਵਰਗਾ ਬਿਰਖ ਬਰੋਟਾ, ਆਰੀ ਹੱਥੋਂ ਕਿਉਂ ਮੋਇਆ ਹੈ?

ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ, ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਨ੍ਹੇਰਾ ਦੀ ਨ੍ਹੇਰਾ,
ਪਿੰਡ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਭੇਦਭਾਵ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ?

ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਸੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ,
ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ, ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਕਿਉਂ ਢੋਇਆ ਹੈ?

ਹਰ ਇਕ ਚਮਕਣਹਾਰ ਨਾ ਹੀਰਾ, ਸਦਾ ਭੁਲੇਖੇ ਖਾਹ ਨਾ ਵੀਰਾ,
ਗੋਦੜੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ, ਦੱਸ ਭਲਾ ਕਿਸ ਨੇ ਧੋਇਆ ਹੈ?

ਸੂਰਜ ਆਖੇ ਜਾਗੋ ਜਾਗੋ, ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ ਸੌਣ ਵਾਲਿਓ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ, ਨ੍ਹੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਹੈ?

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਭਰੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਦਿਨ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲ਼ਾ।
ਉਹ ਵੀ ਫੁੱਲ ਗੁਲਾਬੀ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦਾ ਰੰਗ ਸੀ ਕਾਲ਼ਾ।

ਸੱਚ ਨੂੰ ਹਿੱਕ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ, ਤੁਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਏਦਾਂ,
ਦੌੜ ਦੌੜੀਏ ਜੀਕੂੰ ਗਲ ਪਾ, ਉਸਤਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲ਼ਾ।

ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਐਂ, ਵੇਖੀਂ ਮੂੰਹ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀਂ,
ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਰੱਖੀਂ ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਤਾਲ਼ਾ।

ਸਿਖ਼ਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਾਂਬਾ ਛਿੜਿਐ, ਦੰਦੋੜਿੱਕੇ ਵੱਜਣ,
ਸਮਝ ਪਵੇ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕਾਵਾਂ, ਅਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਪਾਲ਼ਾ।

ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੱਕੀ ਅੰਦਰ ਦਾਣੇ ਦਲੀਆ ਹੋਏ,
ਨਾਲ ਧੁਰੇ ਤੇ ਜੁੜਿਆ, ਬਚਿਆ, ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਾਣੇ ਗਾਲ਼ਾ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੀਕ ਪੁਚਾਵੇ,
ਕਦਮਾਂ ਪੈਰੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਬਿਜਲੀਆਂ ਲਾ ਨਾ ਐਵੇਂ ਟਾਲ਼ਾ।

ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਦੀਵਾਰ ਅਚਾਨਕ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ,
ਸੇਕ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੱਸਦੈ ਮੈਨੂੰ ਆਲ਼ਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਉਹ ਨਹੀਂ ਨੇੜੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੂਰ ਵੀ ਨਾ।
ਜੋ ਨਹੀਂ ਲਿਸ਼ਕੰਦੜੀ, ਬੇਨੂਰ ਵੀ ਨਾ।

ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਸੋਚ ਖ਼ੁਦ ਤੂੰ,
ਥੱਕ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਤੂੰ ਚੂਰ ਵੀ ਨਾ।

ਦੁੱਧ ਪੀਣੇ ਮਜਨੂੰਆਂ ਤੂੰ ਹਾਰ ਜਾਣੈਂ,
ਰੱਤ ਦਾ ਕਾਸਾ ਤੇਰਾ ਭਰਪੂਰ ਵੀ ਨਾ।

ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਪੈਰੀਂ ਸਜਾ ਲੈ ਸਿਖ਼ਰ ਖ਼ਾਤਰ,
ਰਾਹ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਝੂਰ ਵੀ ਨਾ।

ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ ਨੇ,
ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ ਆਇਆ ਪੂਰ ਵੀ ਨਾ।

ਅੱਗ ਜਿਸ ਲਾਈ ਸੀ ਏਥੋਂ ਤੁਰ ਗਿਆ ਉਹ,
ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਵਗਦੀ ਹਵਾ ਤੂੰ ਘੂਰ ਵੀ ਨਾ।

ਤੇਰੇ ਘਰ ਕਿੰਜ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋਵੇ,
ਦੀਵਿਆਂ ਬਿਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿਧਰੇ ਨੂਰ ਵੀ ਨਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਛੱਡ ਪਗਡੰਡੀ ਸੜਕੀਂ ਚੜ੍ਹ ਪਏ ਪਿੰਡ ਚੱਲੇ ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।
ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਡੀਕਣਗੇ ਹੁਣ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।

ਗ਼ਮ ਦਾ ਦਰਿਆ ਰੋੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ, ਕੱਚਾ ਪੱਕਾ ਇੱਕੋ ਭਾਅ
ਸੋਹਣੀ ਡਰਦੀ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਤਰਦੀ, ਇਸ਼ਕ-ਝਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।

ਮੈਂ ਦਰਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ, ਕਿੱਧਰ ਚਾਹਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾਂ,
ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਈ ਜਾਹ ਤੂੰ ਅਪਣਾ, ਸਭ ਸਰਕਾਰੀ ਨਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।

ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਘਬਰਾਵੇਂ ਪੁੱਤਰਾ ਕਿਓਂ,
ਬੋਹੜਾਂ ਤੇ ਪਿੱਪਲਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ, ਸੁਣਦਾਂ ਸਿਖ਼ਰ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।

ਨਿੱਤਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅਪਣਾ, ਚਿਹਰਾ ਵੇਖੇਂ ਡਰ ਜਾਵੇਂ,
ਮਨ ਵਿਚ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਕਿਉਂ, ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਗਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।

ਖਿੱਲਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸੰਭਾਲੇ, ਕਵਿਤਾ ਪੁੱਛਦੀ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ,
ਮੇਰੀ ਪੀੜ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ, ਹੁਣ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹਿਰਾਂ ਨੂੰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਚੁੱਪ ਕਰ ਤੂੰ, ਪੂੰਝ ਅੱਖਾਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਬੋਲ!
ਲਾਟ ਹੈਂ, 'ਨ੍ਹੇਰੀ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ, ਤੂੰ ਨਾ ਡੋਲ!

ਤੂੰ ਕਦੇ ਉਪਰਾਮਤਾ ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਵੀਂ,
ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਬੈਠਾਂ ਤੇਰੀ ਧੜਕਣ ਦੇ ਕੋਲ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਣਜ ਵਾਧੇ ਘਾਟਿਆਂ ਦਾ,
ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਸਦਾ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਤੋਲ!

ਤੂੰ ਜ਼ਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਮੇਰੀ ਮੁਹੱਬਤ,
ਨੂਟ ਲੈ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲ!

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਕਦੇ ਵੀ,
ਨਾ ਕਦੇ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰੀਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਝੋਲ!

ਆਦਮੀ 'ਕੱਲ੍ਹਾ ਇਕਹਿਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਜੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਚੀ ਮੁਹੱਬਤ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ!

ਜੇ ਕਦੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰੇ ਤਾਂ,
ਲੱਭ ਲਈਂ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਅਪਣੀ ਰੂਹ ਦੇ ਕੋਲ!

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸਵਾਤ ਘਾਟੀ ਦੀ ਉਸ ਗਾਇਕਾ ਦੇ ਨਾਂ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਬਦਲੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਮੌਤ ਹੱਥੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ।
ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਨਰਕ, ਦੱਸੋ ਮਿਹਰਬਾਨ।

ਬੋਲਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਚੀਖ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਕਿਤੇ,
ਜੀਭ ਨੂੰ ਤੰਦੂਆ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਬੇਜ਼ਬਾਨ।

ਧਰਮ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੋਵੇਂ ਅਰਥਹੀਣੇ ਹੋ ਗਏ,
ਅਰਥ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕਰਕੇ, ਦੱਸਦੈ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ।

ਤਿਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਫੜਕਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿਉ,
ਇਹ ਭਲਾ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਰੀਅਤ, ਇਹ ਭਲਾ ਕਿਹੜਾ ਵਿਧਾਨ।

ਨੂੜ ਕੇ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਲੱਤਾਂ, ਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ,
ਮੂਧੜੇ ਮੂੰਹ ਧਰਤ ਉੱਤੇ, ਸਹਿਕਦੀ ਮਾਸੂਮ ਜਾਨ।

ਕਿਹੜਿਆਂ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਗ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਏ ਨੇ,
ਡੰਗਦੇ ਧੀਆਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ, ਇਹ ਅਨੋਖੇ ਤਾਲਿਬਾਨ।

ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਘੂਕ ਸੁੱਤਾ, ਜ਼ੁਲਮ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ,
ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ, ਸਹਿਣਾ ਕਰਨਾ, ਕੁਫ਼ਰ ਹੈ ਦੱਸੇ ਕੁਰਾਨ।

ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨ ਲਏ, ਹੈਵਾਨ ਸਮਝੋ ਓਸ ਨੂੰ,
ਦੇਸ਼ ਭਗਤੋ, ਖ਼ੁਦ ਪ੍ਰਸਤੋ, ਕਰ ਦਿਓ ਫੌਰੀ ਐਲਾਨ।

ਤਰਕ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੋ, ਫਿਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਿਓ,
ਤੀਰ ਤੰਦੀ ਚਾੜ੍ਹ ਰੱਖੋ, ਅਕਲ ਦੀ ਕੱਸ ਕੇ ਕਮਾਨ।

ਕਤਲਗਾਹ ਵਿਚ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿਓ,
ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਬਰਾਂ ਸਮਾਨ।

ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਸਲ ਸਕਦਾ ਨਾ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸ਼ੈਤਾਨ।

ਤੂੰ ਖ਼ੁਦਾਈ ਰਹਿਮਤਾਂ ਨੂੰ, ਜ਼ਹਿਮਤਾਂ ’ਚੋਂ ਢੂੰਡ ਨਾਂਹ,
ਸਾਬਰਾਂ ਤੇ ਜਬਰ ਕਰਨਾ, ਹੈ ਭਲਾ ਕਿਹੜਾ ਈਮਾਨ।

ਏਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਓ, ਮਹਿਕਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਗੀਤ,
ਜ਼ਰਦ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾਉ ਫੇਰ ਤੋਂ ਵੰਝਲੀ ਦੀ ਤਾਨ।

ਜੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਅਜੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਬੋਲੋਗੇ ਕਦੋਂ,
ਮਿਟ ਰਿਹਾ ਏ ਧਰਤ ਉੱਤੋਂ ਅਦਲ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਅਗਨ ਬਾਣਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿੰਨ੍ਹੀ, ਚੁੱਪ ਹੈ ਅਸਮਾਨ ਵੇਖ,
ਛਾਨਣੀ ਹੋਏ ਨੇ ਪੱਤੇ ਭਰ ਗਏ ਪੰਛੀ ਉਡਾਨ।

ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਰਿਹੈਂ, ਤੂੰ ਸੁਣ ਜ਼ਰਾ,
ਅੱਤ ਮਗਰੋਂ ਅੰਤ ਹੁੰਦੈ, ਖ਼ਾਕ ਵਿਚ ਮਿਲਦੈ ਗ਼ੁਮਾਨ।

ਨੋਚਦੇ ਮਾਸੂਮ ਜਿੰਦਾਂ, ਹਰ ਚੁਰਸਤੇ ਚੌਂਕ ਵਿਚ,
ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਇੱਕੋ ਜ਼ਬਾਨ।

ਫੇਰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਸੁਹਾਗਾ, ਅਕਲ ਦੇ ਹਰ ਲਫ਼ਜ਼ ਤੇ,
ਤੋੜ ਕੇ ਦੀਵੇ ਤੂੰ ਸਮਝੇਂ, ਕਿਉਂ ਭਲਾ ਏਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨ?

ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਿਹੜੇ ਭੁਲੇਖੇ, ਕੰਧਾਂ ਕੋਠੇ ਢਾਹ ਰਿਹੈਂ,
ਧਮਕ ਨਾ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਪੁੱਜੇ, ਘੂਕ ਸੁੱਤਾ ਹੁਕਮਰਾਨ।

ਫ਼ਸਲ ਵੇਚੇਂ ਤੇ ਖ਼ਰੀਦੇਂ, ਤੋਪ ਗੋਲੇ ਤੇ ਬੰਦੂਕ,
ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, ਕੁਫ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਦੁਕਾਨ।

ਮੌਤ ਨੇ ਤਾਂਡਵ ਬਥੇਰਾ ਏਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਕਰ ਲਿਐ,
ਰੋਕ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰਾਵਾ, ਜੇ ਹੈਂ ਸੱਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।

ਏਸ ਥਾਂ ਤੇ ਬੀਜਦੇ ਸੀ ਜੋ ਕਦੇ ਸੁੱਚੇ ਗੁਲਾਬ,
ਲੋੜ ਹੈ ਲੱਭਣ ਦੀ ਸਾਰੇ, ਉਸ ਨਸਲ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਰਗਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।
ਪਰ ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ, ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਰੇ ਰਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਹਾੜ੍ਹ, ਸਿਆਲ, ਪੱਤਝੜਾਂ ਮਗਰੋਂ, ਰੁੱਤ ਬਸੰਤੀ ਕੀਹਦੀ ਖ਼ਾਤਰ,
ਸਾਡੇ ਲਈ ਹਰ ਵਰਕਾ ਜ਼ਖ਼ਮੀ, ਸਾਰੇ ਬਾਰਾਂ-ਮਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਟੁਣਕਾਰ ਗੁਆਚੀ, ਵਿਚ ਸਿਆੜਾਂ ਸੁਪਨੇ ਮੋਏ,
ਚਿੰਤਾ ਚਿਖ਼ਾ ਬਰਾਬਰ ਧੁਖਦੀ, ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਮੱਛੀਆਂ ਖ਼ਾਤਰ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਂਦੇ, ਵਿਰਲੇ ਟਾਂਵੇਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦੇ,
ਬਣੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵਰਗੇ, ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਮਲਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ ਮੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਵੱਡੀ ਬੁੱਕਲ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ,
ਜੋ ਭਰਦੇ ਸੀ ਜਗਤ-ਕਲਾਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਰੂਹ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਕਿਉਂ ਲੱਭਦੈਂ ਤੂੰ ਭੋਲ਼ੇ ਪੰਛੀ,
ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਗਰਜ਼ੀਂ ਬੱਧੇ, ਭਰ ਗਈ ਖੋਟ ਨਿਗਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਅਪਣੇ ਘਰ ਤੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਂ,
ਮਮਟੀ ਬਾਲ ਚਿਰਾਗ, ਗੁਆ ਨਾ, ਬਹੁਤਾ ਵਕਤ ਸਲਾਹਾਂ ਅੰਦਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਧਰਤ ਤੇ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਵੀ, ਹੈ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ।
ਮੇਰਾ ਘਰ, ਬੂਹਾ, ਬਨੇਰਾ, ਸਹਿਮਿਆ, ਫਿਰ ਕੰਬਿਆ।

ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਹਾਲੇ, ਕੰਬਣੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ,
ਮੁੱਦਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਏਥੋਂ, ਵਾ-ਵਰੋਲ਼ਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ।

ਉਹ ਜੋ ਬੈਠੀ ਹੈ ਸਵੈਟਰ ਬੁਣਨ ਤੜਕੇ ਜਾਗ ਕੇ,
ਉੱਨ ਦਾ ਗੋਲਾ ਵਿਚਾਰੀ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਲਝਿਆ।

ਨੀਰ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਵਹੇ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰੰਤਰ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਤੇਰੇ ਘਰ ਖਾਰਾ ਬਣੇ ਕਿਉਂ, ਮੈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਬਾਲਕਾ ਜੰਗਲ 'ਚ ਤੇ ਚਾਰੇ ਹੀ ਪਾਸੇ ਰਾਤ ਸੀ,
ਸਹਿਮ ਜਾਵਾਂ ਸੋਚ ਕੇ, ਉਹ ਡਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਚੀਕਿਆ ?

ਜਾਲ ਹੈ ਵਿਛਿਆ ਚੁੜ੍ਹੇਰੇ, ਚੋਗ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰ,
ਤੈਨੂੰ ਘੇਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਭੋਲ਼ਿਆ।

ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਭੇਡਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਪੁਚਕਾਰਦੈ,
ਮੁੰਨ ਕੇ ਫਿਰ ਪਰਤ ਜਾਵੇ, ਕੈਂਚੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁਣ, ਬਾਗ਼ ਬਹਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।
ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ ਉਸ ਫੁੱਲਾਂ ਖਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

ਬਾਗ ਬਗੀਚਾ, ਜੰਗਲ ਬੂਟਾ, ਆਰੀ ਚੀਰੀ ਜਾਵੇ,
ਘੁੱਗੀਆਂ ਮੋਰ ਸੰਭਾਲੀਂ ਵਾਹ ਕੇ ਦਰ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੂੰਜਾਂ ਗਈਆਂ ਦੇਸ ਦਸੌਰੀਂ,
ਨਜ਼ਰ ਸਵੱਲੀ ਲੱਗਦੀ ਨਹੀਓਂ ਹੁਣ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

ਬੇੜੀ ਭੰਵਰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਲਾਮਤ ਪਰਤੇ,
ਮਾਣ ਕਰੇਂ ਤੂੰ ਕਾਹਦਾ ਜਿੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਯਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਈ ਏ, ਬਾਕੀ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਊ,
ਤੁਰਦੀ ਤੁਰਦੀ ਨਿੱਕੀ ਸੂਈ, ਪਹੁੰਚੀ ਬਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਕੋਲੋਂ ਖ਼ਤਰਾ, ਕਦ ਗਿਣਦੀ ਏ ਕੁਰਸੀ,
ਕਹਿਰ ਵਰ੍ਹਾਵੇ ਸਦਾ ਹਕੂਮਤ ਲੰਮੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

ਜਿੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਰ ਪੁਆ ਕੇ ਘਰੋਂ ਘਰੀ ਜਾ ਸੁੱਤੇ,
ਮੈਂ ਰਖਵਾਲੀ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਾਰਾਂ ਉੱਤੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮੋਹ ਮੁਹੱਬਤ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਟੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।
ਪਿੰਜਰੇ 'ਚੋਂ ਪਿਆਰ-ਕੈਦੀ ਵੇਖ ਲੈ ਛੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ ਜੋ ਮਾਰੇ ਤੀਰ ਸਾਰੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਨੇ,
ਜੀਭ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਹੈ ਪਰ, ਹਿੱਕ 'ਚੋਂ ਪੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

ਰੁੱਖ ਜੋ ਹਰਿਆਵਲੇ ਨੂੰ ਚੱਟਦੀ ਹੈ ਅਮਰ ਵੇਲ,
ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਫੇਰ ਤੋਂ ਫੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

ਜਿਹੜੇ ਪਲ ਮਾਣੇ ਕਦੇ ਸੀ ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਰਲ ਬੈਠ ਕੇ,
ਸਾਂਭ ਲਏ ਨੇ ਪੋਟਲੀ ਵਿਚ, ਵੇਖ ਲੈ, ਸੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

ਭਰਮ ਸੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿ ਖੰਭਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੀਹ ਕਰਨਗੇ,
ਇਹ ਪਰਿੰਦੇ ਉੱਡਦੇ, ਹਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਹੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

ਧਰਤ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਗਿਰਾਂ ਹੈ, ਲੱਭਦਾ ਮੈਂ ਖਪ ਗਿਆਂ,
ਲੋਕ ਜਿੱਥੇ ਹਾਕਮਾਂ, ਲੁੱਟੇ ਨਹੀਂ, ਕੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

ਬਦਲਦੀ ਪੌਸ਼ਾਕ ਕੁਰਸੀ, ਦੰਦ ਓਹੀ ਨੇ ਜਨਾਬ,
ਬਾਬਰਾਂ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਟੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕੱਚ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਦੇ ਨਾ ਗੱਡੀਂ, ਤੂੰ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।
ਪੰਛੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਰਫ਼ ਨਾ ਆਵੇ, ਮੇਰੇ ਯਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਫ਼ੈਲਿਆ, ਅਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਨ੍ਹੇਰਾ ਹੀ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਦੀਵੇ ਧਰਦੇ ਲੋਕ ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਪਰਸੀਏ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰੀਏ, ਆ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵਣ ਜਾਚ ਤੁਰਨ ਦੀ, ਫਿਰਦਿਆਂ ਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ ਨਾਕਿਆਂ ਮੱਲੇ, ਕੁੱਲ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਠਾਕੀਆਂ ਨੇ,
ਉਂਗਲੀ ਕੌਣ ਉਠਾਏ ਤਖ਼ਤਾਂ ਤੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ,
ਚੌਵੀਂ ਘੰਟੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਅੱਖ ਪਲਕਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲਣ ਉਮਰੋਂ ਲੰਮੇ ਵਾਅਦੇ ਸਭ,
ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ, ਕੌਲ ਕਰਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਖ਼ਾਤਰ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨੀਂਦ ਤਿਆਗੀਂ ਤੂੰ,
ਮਗਰੋਂ ਰੋਸ ਕਰੀਂ ਨਾ ਐਵੇਂ, ਚੌਂਕੀਦਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਸਾਰੇ ਮੌਸਮ ਸਿਰ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ ਨੇ,
ਸਿੱਖ ਗਿਆਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਰਨਾ, ਨੰਗੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਗੁਆਚਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਕਮਾਲ ਹੈ।
ਮੁੱਦਤ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੀ ਭਾਲ਼ ਹੈ।

ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਹੈ, ਮੱਥੇ 'ਚ ਖਲਬਲੀ,
ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਤੁਰ ਰਹੀ, ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੈ।

ਪਾਣੀ 'ਚ ਤਰਦੀ ਮਛਲੀਏ ਹੁਣ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ,
ਮਾਛੀ ਵਿਛਾਇਆ ਤੇਰੇ ਲਈ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਲ਼ ਹੈ।

ਤੂੰ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਚੋਗ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਪਰਿੰਦਿਆ,
ਤੇਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ।

ਤੁਰਦਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਖੜ੍ਹੇ ਦੀਵਾਰ ਦਰ ਦੀਵਾਰ,
ਬਾਕੀ ਤੂੰ ਆਪ ਸੋਚ ਲੈ, ਕਿੱਦਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ।

ਬਿੰਦੂ ਦੁਆਲੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾਂ, ਮੁੱਕਣ ਨਾ ਫ਼ਾਸਲੇ,
ਕਿੱਦਾਂ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾ ਰਿਹਾਂ ਨਾ ਸੁਰ ਨਾ ਤਾਲ ਹੈ।

ਤੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਜਾਪਦਾ,
ਕੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮਹਿਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਦਿਲ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੇਰੀ ਤਪਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਠਾਰਦਾ।
ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ 'ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦਾ।

ਸੁੱਤ ਉਨੀਂਦੀ ਭੀੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕੋ ਚਿਹਰਾ ਜਾਗ ਰਿਹਾ,
ਸਿਰ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਭਾਵੇਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਓਂ ਹਾਰਦਾ।

ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਣ ਸਾਰ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਰੌਣਕ ਆ ਜਾਵੇ,
ਟਾਹਣੀ ਹਰੀ ਕਚੂਰ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਚਿਹਰਾ ਜਿਉਂ ਗੁਲਨਾਰ ਦਾ।

ਵਿੱਛੜਨ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਥੋਂ ਵਾਪਸ ਸਭ ਕੁਝ ਲੈ ਗਈ ਸੀ,
ਕਿੱਦਾਂ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦਾ ਜੇ ਨਾ, ਰੂਹ ਵਿਚ ਨਕਸ਼ ਉਤਾਰਦਾ।

ਚਿੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਗੰਵਾਰਾਂ ਖ਼ਾਤਰ ਜੀਕੂੰ ਹਾਸਾ ਹੈ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕਾਂ ਕਰਦਾ, ਹਰ ਵਰਕਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ।

ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਰਾਤ ਪਈ ਜਦ, ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਸੀ,
ਲਿਸ਼ਕਣਹਾਰ ਬਰੇਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿੱਦਾਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਤਾਰਦਾ।

ਮੈਂ ਵੀ ਏਸ ਗਲੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਸੀ,
ਵਕਤ ਗੁਆਚਾ ਜੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ 'ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਗ਼ਰਜ਼ ਬਿਨਾ ਨਾ ਭਰਦਾ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੈ।
ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਿਆਰਾ ਹੈ।

ਪਲਕਾਂ ਪਿੱਛੇ ਡੱਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ,
ਤਾਂਹੀਓਂ ਹੰਝੂ ਮਣ ਮਣ ਨਾਲੋਂ ਭਾਰਾ ਹੈ।

ਅੰਬਰ ਕਾਲ-ਕਲੂਟਾ ਓਸੇ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ,
ਫ਼ੌਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਹੈ।

ਨਰਮ ਕਰੂੰਬਲ ਬਿਰਖ ਬਰੋਟਾ ਕਿੰਜ ਬਣਦੀ,
ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਚੱਲਦਾ ਏਥੇ ਆਰਾ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਰ ਬੰਬਈਓਂ ਲੈ ਕੇ ਧੁਰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੀਕ,
ਹਰ ਥਾਂ ਸਾਗਰ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨਾ ਖਾਰਾ ਹੈ।

ਸਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਡੋਰ ਸਲਾਮਤ ਏਸੇ ਲਈ,
ਇਹ ਜੋ ਤੇਰਾ ਫ਼ੇਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਲਾਰਾ ਹੈ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕਿੰਨੇ ਚੋਰ ਲੁਕਾਏ ਨੇ ਮੈਂ, ਮਨ ਮੰਦਰ ਦੀ ਬਾਰੀ ਅੰਦਰ।
ਚੋਰ-ਸਿਪਾਹੀ ਲੁਕਣ ਮਚਾਈ, ਖੇਡਣ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਦੋਧੇ ਵਸਤਰ ਉਜਲੇ ਚਿਹਰੇ, ਖੇਡ ਰਹੇ ਜੂਏ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ,
ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੇ ਪਰਦੇ ਉਹਲੇ, ਭਾਰੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਆਰ ਪਾਰ ਸਤਰੰਗੀਆਂ ਰੀਝਾਂ, ਸੂਹਾ ਸਾਲੂ, ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰਾਂ,
ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਸੁਪਨੇ ਬੁਣਦੀ, ਨਾਨੀ ਮਾਂ ਫੁਲਕਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਮਨ ਦੀ ਅੱਥਰੀ ਰੀਝ ਮਿਰਗਣੀ, ਤੇਰੇ ਦਮ ਤੇ ਚੁੰਗੀਆਂ ਭਰਦੀ,
ਪੌਣਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਦੀ ਇੱਕੋ ਤਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਮੇਰੀ ਹਿੱਕੜੀ ਫਸਿਆ ਹਾਉਕਾ, ਨਾ ਬਾਹਰ ਨਾ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ,
ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ, ਤੁਧ ਬਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਇਹ ਤਾਂ ਟਾਹਣੀ ਕੇਰੇ ਅੱਥਰੂ, ਤਰੇਲ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਨਾ ਤੂੰ ਸਮਝੀਂ,
ਮੋਤੀ ਬਣ ਕੇ ਡਲ੍ਹਕ ਰਹੇ ਜੋ, ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਖਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਇਕ ਰੁਕਮਣੀ, ਦੂਜੀ ਰਾਧਾ, ਗੋਪੀਆਂ ਜੀਕੂੰ ਹਾਰ ਹਮੇਲਾਂ,
ਛਣਕਣ, ਲੱਭਣ ਅਪਣਾ ਚਿਹਰਾ, ਇੱਕੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ ਅੰਦਰ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜ਼ਹਿਰ ਪਰੁੱਚੀ ਪੌਣ ਦਾ ਪਹਿਰਾ, ਹੋਇਆ ਦੁਨੀਆ ਸਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।
ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਜੋ ਉੱਤੋਂ ਦਿਸਦੇ, ਰੁੱਝੇ ਮਾਰੋ ਮਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਜੋ ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੇਂ, ਓਹੀ ਬਾਤ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ ਮੈਂ,
ਦਿਲ ਦੀ ਕੌਣ ਸੁਣਾਵੇ ਏਥੇ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਲੋਕਾਂ ਵਿਹੜੇ ਸੁਰਖ਼ ਗੁਲਾਬੀ, ਮਹਿਕਦੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਆਂ, ਪੱਤੀਆਂ,
ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਕਾਲੇ ਕਿਉਂ ਨੇ, ਮਨ ਦੀ ਭਰੀ ਕਿਆਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦੇ, ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਜੀ, ਜੀ, ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦੇ,
ਦਖ਼ਲ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਯਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਆਤਮ ਨਾਲ ਗਿਲਾਨੀ ਕਰਦੇ, ਰਹਿੰਦੇ ਠੰਢੇ ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੇ,
ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਫਸੇ ਪਏ ਨੇ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਏਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਵਾਂਗ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਹੁਣ, ਧਰਮੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸੌ ਸੌ ਚਿਹਰੇ,
ਹਰ ਇਕ ਹਰਕਤ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋਈ, ਮੰਡੀ ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਅਣਖੋਂ ਹੀਣੇ ਬਣੇ ਸਵੱਲੇ, ਛੱਡਿਆ ਕੱਖ ਨਾ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ,
ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ, ਗੰਡੋਏ ਬਣ ਗਏ, ਰੀਂਘ ਰਹੇ ਲਾਚਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਉੱਡਣੇ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਉਂਦੇ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਂਦੇ,
ਛਣਕਣਿਆਂ ਜਹੇ ਬੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ, ਰਾਗ ਨਵੇਂ ਦਰਬਾਰੀ ਅੰਦਰ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜਿਵੇਂ ਹਥਿਆਰ ਪਾਗਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।
ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਮਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਗੁਆਚੀ ਪੈੜ ਮੇਰੀ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜੰਗਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੋਣ ਦੇਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ,
ਇਹ ਹੰਝੂ ਬਹੁਤ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਗੁਆਚੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਢੂੰਡਦਾ ਹਾਂ,
ਬਰੋਟੇ ਅੱਖੋਂ ਓਝਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ,
ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਪੈਰ ਬੋਝਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਅਕਲ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਨਾ ਪਾਏ,
ਇਹ ਖ਼ੁਦ ਦੇ ਨਾਲ ਵਲ ਛਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਹ ਕਰਨੈਂ ਕਿਸੇ ਨੇ,
ਅਜੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਮੁਸਲਸਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਰਾਤ ਬਰਾਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਮੈਂ ਅੰਬਰੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਤਾਰਾ ਹਾਂ।
ਨਕਸ਼ ਪਛਾਣ ਧਰਤੀਏ ਮੇਰੇ, ਦੱਸ ਮੈਂ ਕੀਹਦੇ ਵਰਗਾ ਹਾਂ।

ਏਸ ਮੁਸਾਫ਼ਰਖਾਨੇ ਅੰਦਰ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਨੇ,
ਰੌਲੇ ਰੱਪੇ ਅੰਦਰ ਘਿਰਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹਾ ਹਾਂ।

ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਜਿਵੇਂ ਖਲੋਤੇ ਸੜਕਾਂ ਕੰਢੇ ਕੋਸ ਮੀਨਾਰ,
ਵਕਤ ਗੁਆਚੇ ਹੱਥੋਂ ਬਚਿਆ, ਸਦੀਆਂ ਲੰਮਾ ਕਿੱਸਾ ਹਾਂ।

ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਲਕਬਾ ਮਾਰ ਗਿਐ ਤਾਂ ਦਿਲ ਨਾ ਹਾਰ,
ਤੈਨੂੰ ਆਪੇ ਤੁਰਨਾ ਪੈਣੈਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਜੇਰਾ ਹਾਂ।

ਮੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਬਹਿ ਕੇ ਮਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪੇ ਵੇਖ,
ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਫ਼ ਵਿਖਾਵਾਂ ਅੰਦਰੋਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹਾਂ।

ਜਿਸ ਦੀ ਤੋਰ ਤੂਫ਼ਾਨਾਂ ਬੱਧੀ, ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਖ਼ਾਤਰ ਨੌਕਰੀਆਂ,
ਤੋਰ ਮਟਕਣੀ ਭੁੱਲਿਆ ਜਿਹੜਾ, ਮੈਂ ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਦਰਿਆ ਹਾਂ।

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਲਖ ਸਮੁੰਦਰ, ਹਰ ਪਲ ਬੇਬਸ ਤੜਫ਼ ਰਿਹਾ,
ਮਰਿਆ ਜਾਣ ਲਇਓ ਨਾ ਮੈਨੂੰ, ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ ਜੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਹਿਕ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਓਸ ਸ਼ਖ਼ਸ਼ ਦੀ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਲ ਹੈ।

ਜਿੱਤਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਜਿੱਤਦਾ, ਹਾਰਾਂ ਤਾਂ ਹਾਰਦਾ,
ਮੇਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਹਮਣਾ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਬੱਝੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਤੇ ਰੂਹ 'ਚ ਭਟਕਣਾ,
ਮੇਰੇ ਚੁਫ਼ੇਰ ਫ਼ੈਲਿਆ ਕੀਹ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਜਦ ਵੀ ਦੌੜਦਾਂ, ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਬਿਰਖ ਜਾਣ,
ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰ ਸਕੇ, ਕਿਸ ਦੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ।

ਅਪਣੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦਿਲਬਰੀ,
ਪੁੱਛਣ ਨਾ ਨੇੜ ਆਣ ਕੇ, ਕੀਹ ਹਾਲ ਚਾਲ ਹੈ।

ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਿਆਰ ਖੋਟ ਦੇ ਹਮਨਾਮ ਬਣ ਗਏ,
ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਜ਼ੇਵਰਾਂ ਤੇ ਜਿਓਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਝਾਲ ਹੈ।

ਸੁੰਘਾਂ ਤਾਂ ਮਹਿਕ ਵਾਂਗਰਾਂ, ਵੇਖਾਂ ਤਾਂ ਚਾਂਦਨੀ,
ਛੋਹਾਂ ਤਾਂ ਰੰਗ ਬੋਲਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਕਮਾਲ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤਪਦੇ ਥਲ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਰੁੱਤਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।
ਪੌਣਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਬਦਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਤਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰੀਂਹ ਦੀਆਂ ਫ਼ਲੀਆਂ ਪੱਤਝੜ ਮਗਰੋਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਛਣਕਦੀਆਂ,
ਜੀਅ ਪਰਚਾਵੇ ਖ਼ਾਤਰ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਹਾਕਮ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸੀ,
ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ, ਕੂਕਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਧਰਤੀ ਜਿੱਡੀ ਕੈਨਵਸ ਉੱਤੇ ਨਕਸ਼ ਬਹਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵੇਖ,
ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਜਿਥੇ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਚੁੱਪ ਦੀ ਜੂਨ ਪਵੀਂ ਨਾ ਵੇਖੀਂ, ਤੁਰੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸਫ਼ਰਾਂ ਤੇ,
ਬਿਰਖਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਅਕਸਰ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਪਿੰਜਣ ਰੂੰ ਤੇ ਕੱਤਣ ਛੱਲੀਆਂ, ਬੁਣਦੀਆਂ ਖੱਡੀ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਪੁੱਤਰ ਦੂਰ ਗਏ ਪਰ ਮਾਵਾਂ, ਖੇਸ ਉਣਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਕੰਡਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅੜ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਪਾਟੀ ਚੁੰਨੀ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ,
ਓਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਾਂ ਤੁਰ ਕੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਖਿੜਿਆ ਜਿਹੜਾ, ਬੂਟਾ ਇੱਕ ਅਨਾਰ ਦਾ।
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਲੰਘਦਾ ਰਾਹੀ, ਇਸ ਤੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰਦਾ।

ਸੁਰਖ਼ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪੀਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਹਾ,
ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸੋਹਣਾ, ਮੁੱਖੜਾ ਹੈ ਗੁਲਨਾਰ ਦਾ।

ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੀਕ ਪੁਚਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੇਗਾ,
ਦੱਸ ਦੇਂਦਾ ਏ ਜਾਣੂੰ ਬੰਦਾ, ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਦਾ।

ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਾਹਣੀ, ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ, ਆਖ ਗਈ ਏ ਬੈਠੀਂ ਨਾ,
ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ, ਨੇੜੇ ਲੁਕਿਐ, ਵੈਰੀ ਉੱਡਦੀ ਡਾਰ ਦਾ।

ਤਰੇਲ 'ਚ ਭਿੱਜੇ ਘਾਹ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਫੁੱਲ ਕਿਰਨ ਜੋ ਬਿਰਖਾਂ ਤੋਂ,
ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣਾ ਮੰਜ਼ਰ ਹੁੰਦੈ, ਏਹੀ ਘਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦਾ।

ਬਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਐਵੇਂ, ਥੱਕਿਆ ਟੁੱਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਤੁਰਦਾ ਰਾਹੀ, ਪੈਂਡੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦਾ।

ਚੇਤੇ ਆਵੇਂ, ਖਿੜੇ ਚੰਬੇਲੀ, ਮਰੂਆ ਮਹਿਕੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ,
ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਵੇਖਾਂ ਚਿਹਰਾ, ਸੱਜਰਾ ਸੋਹਣੇ ਯਾਰ ਦਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਰੁਕ ਗਈ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ ਤੇ ਬਿਰਖ ਸਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਦੇ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ, ਥੱਕੇ ਹਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਹੈ ਖੜ੍ਹੀ ਓਥੇ ਦੀ ਓਥੇ ਬਾਤ ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਵੀ,
ਸੁਣ ਰਹੇ ਸੀ ਬਾਲ ਜੋ, ਭਰਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਰਾਤ ਬੋਝਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਰਦ ਸੁੱਤਾ ਜਾਗਦੈ,
ਤੁਰ ਗਏ ਨੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ, ਚੰਨ ਤਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਮੈਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਠੀਕਰ ਹੋ ਗਿਆਂ,
ਸਫ਼ਰ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ, ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਦਰਦ ਗਾਥਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੰਝ ਵੀ ਪਥਰਾ ਗਏ,
ਪਲਕ 'ਚੋਂ ਡੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ 'ਨ੍ਹੇਰਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਿਐ,
ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਲੜ ਰਿਹਾਂ, ਸੱਜਣ ਪਿਆਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨ ਦਾ ਲਾਰਾ ਹੰਢਾ ਕੇ ਉਮਰ ਭਰ,
ਬਿਨ ਮਸੀਹਾ ਵੇਖਿਆਂ, ਛੰਨਾਂ ਤੇ ਢਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸਾਂਭੀ ਰੱਖ ਤੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ।
ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਰਾਂਝਿਆ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦੀ ਹੀਰ।

ਨੇਰ੍ਹੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉੱਡ ਕੇ, ਉਲਝੇ ਕੰਡਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਖਹਿ ਕੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਜੀਕੂੰ ਅੱਧੋਰਾਣੀ ਲੀਰ।

ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲੇ ਵੈਰੀ, ਬਦਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ,
ਹੁਣ ਵੀ ਕੈਦੋ ਦੀ ਅੱਖ ਅੰਦਰ ਉਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਟੀਰ।

ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮੇਰੀ ਵਾਘੇ ਜਾ ਕੇ,
ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਜਦ ਵੀ ਵੇਖਾਂ ਚਾਕੂ ਵਾਲਾ ਚੀਰ।

ਰਾਂਝਣ ਯਾਰ ਦੀ ਕੌਣ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ,
ਖੇੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਭੁਗਤ ਗਏ ਨੇ, ਵੇਖੋ ਪੰਜੇ ਪੀਰ।

ਮੇਰੀ ਅੱਖ 'ਚੋਂ ਕਿਰਿਆ ਅੱਥਰੂ, ਲੱਭੋ, ਦੱਸੋ, ਕਿੱਥੇ,
ਰੇਤੇ ਅੰਦਰ ਕਣੀਆਂ ਜੀਕੂੰ, ਇਕ ਦਮ ਜਾਵਣ ਜੀਰ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਆਖੇ ਮੇਲਾ, ਇਹ ਹੈ ਨਿਰਾ ਝਮੇਲਾ,
ਤੜਕਸਾਰ ਪਰਭਾਤੀ ਗਾਉਂਦਾ, ਲੰਘਿਆ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

’ਵਾ ਵਰ੍ਹੋਲ਼ਾ, ਤੇਜ਼ ’ਨ੍ਹੇਰੀ, ਕੁਝ ਨੇ ਝੱਖੜ ਆਖਿਆ।
ਕੌਣ ਸੀ ਜੋ ਬਿਜਲੀਆਂ, ਪੈਰਾਂ ’ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੰਘਿਆ।

ਫੁੱਲ ਡੋਡੀ ਨੂੰ ਪਰੋ ਕੇ ਸੀਖ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੈਂ,
ਏਸ ਟਾਹਣੀ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਸੁਰਖ ਸੁਪਨਾ ਟਹਿਕਿਆ।

ਚੌਂਕ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਸ਼ੁਗਲ ਖ਼ਾਤਰ ਪੂਜ ਨਾ,
ਕੀਹ ਕਰੇਂਗਾ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੈਥੋਂ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਮੰਗਿਆ।

ਬਿਰਖ ਨੂੰ ਵੇਖੀਂ ਦੁਪਹਿਰੇ ਵੇਖੀਂ ਪੂਰੇ ਗੌਰ ਨਾਲ,
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਲ ਤਿਰੇ ਸਿਰ ਬਾਂਹ ਪਸਾਰੀ ਫ਼ੈਲਿਆ।

ਤੇਰਿਆਂ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ,
ਮੇਰੀ ਧੜਕਣ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਰਾ ਅਣਕਿਹਾ।

ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਰਦਲ ’ਚ ਰੋਕਣ ਦੀ ਹਮਾਕਤ ਨਾ ਕਰੀਂ,
ਫ਼ੇਰ ਨਾ ਆਖੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਨੇ ਜ਼ਾਲਮ ਕਿਹਾ।

ਤੂੰ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਨਾ ਮਾਰੀਂ ਭੁੱਲ ਕੇ,
ਨਹੀਂ ਤਰੇੜੇ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚ, ਨੀਰ ਨਿਰਮਲ ਠਹਿਰਦਾ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤਿਆਗੋ ਛੁਪਣਗਾਹਾਂ ਦੋਸਤੋ ਛੱਡੋ ਗੁਫਾਵਾਂ ਨੂੰ।
ਚਲੋ ਹੁਣ ਫੈਲ ਜਾਈਏ ਧਰਤ ਉੱਤੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਤੁਸੀਂ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਚਿਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਦੂਰ ਦਾ ਰੱਖਿਐ,
ਬੁਝਣ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਮਜ਼ਰਫ਼ੋ ਹਵਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪਹਿਰੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰੱਤ ਹੋ ਜਾਵੇ,
ਮੁਕੱਦਸ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ ਉਦੋਂ ਫਿਰ ਆਮ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਚਲੋ! ਹੁਣ ਧਰਤ ਦੇ ਸਿਰ, ਛਤਰੀਆਂ ਹਰਿਆਲੀਆਂ ਬਣੀਏ,
ਤੇ ਲਾਹੀਏ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਲੀਆਂ ਅਰਸ਼ੀ ਘਟਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬਿਰਖ ਦਸਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਕਹਿਰ ਵੇਲੇ ਤਾਣਦੇ ਨੇ ਸੀਤ ਛਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਜੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਨਾ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੱਕਿਓ,
ਕਦੇ ਵੀ ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਕਦੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮਾਣਦੇ ਹੋ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮਹਿਕ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ,
ਤੇ ਕੀਹਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਛੱਡ ਆਏ ਹੋ ਗਿਰਾਂਵਾਂ ਨੂੰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਨ੍ਹੇਰ ਹੈ ਨਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਅਜਬ ਰੰਗਾ ਘੁਸਮੁਸਾ ਹੈ।
ਬਲਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਮਸ਼ਾਲਾਂ, ਬਾਲ਼ ਕਿਹੜਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ?

ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਰੋਕਿਆ ਤੂੰ, ਦੱਸ ਮੈਨੂੰ ਕੀਹ ਕਿਹਾ ਸੀ,
ਅਣਸੁਣੀ ਕੀਤੀ ਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਜੋ ਭੁੱਜੇ ਦਾਣਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਮੈਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਸੀ,
ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਅੰਦਰ ਉੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵੱਲ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਤੁਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਏਂ,
ਨਿਗਲ ਜਾਵੇਗਾ ਇਹ ਤੈਨੂੰ, ਮੈਂ ਨਦੀ ਨੂੰ ਵਰਜਿਆ ਹੈ।

ਧਰਤ ਥੱਲੇ ਵੇਖਿਐ ਮੈਂ, ਧੌਲ ਹੈ ਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ,
ਇਹ ਤਾਂ ਹਿੰਮਤ ਹੌਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਖ਼ਿਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਿਆਰ ਤੇਰਾ ਬਣ ਕਥੂਰੀ ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ,
ਹਮਸਫ਼ਰ ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ, ਜੋ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੰਸਰੀ ਦੀ ਹੂਕ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਂਸ ਦਾ ਵਿਰਲਾਪ ਹੈ ਇਹ,
ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਾਹੀਂ ਪਰੋ ਜੋ ਜਾਦੂ ਬਣਕੇ ਬੋਲਿਆ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਦਾ ਹੋਕਾ, ਕਿੰਜ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦੇਵੇ,
ਦਿਨ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਜਿੱਤਣਗੇ ਤੂੰ ਵੇਖੀਂ ਲੋਕ ਹਾਰਨਗੇ।
ਵਿਚਾਰੇ ਗ਼ਾਫ਼ਿਲੀ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰਨਗੇ।

ਅਸਾਡਾ ਕੌਣ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕੌਣ ਸੱਜਣ ਹੈ,
ਇਹ ਮਸਲਾ ਡੂੰਘੀ ਨੀਂਦਰ ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਕਦ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।

ਸਮੁੰਦਰ ਅਗਨ ਦਾ ਭਰਿਆ, ਕਿਸੇ ਅੱਜ ਤੀਕ ਨਾ ਤਰਿਆ,
ਇਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਜ ਤਾਰਨਗੇ।

ਸਲੀਕਾ ਵੇਖ ਜੰਗਲ ਦਾ, ਵਜਾਉਂਦੇ ਡਊਰੂ ਦੰਗਲ ਦਾ,
ਮਦਾਰੀ ਪਾ ਭੁਲੇਖਾ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਚਾਰਨਗੇ।

ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਫ਼ਤਖ਼ੋਰੀ ਅਣਖ ਨੂੰ ਖੋਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਹੈ,
ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿੱਠੀ ਗੋਲੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨਗੇ।

ਕਹੋ ਨਾ ਏਸ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ, ਇਹ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਰੋਣਾ,
ਲੁਟੇਰੇ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰੇ ਲੁੱਟ ਖ਼ਾਤਰ ਫਿਰ ਵੰਗਾਰਨਗੇ।

ਇਹ ਨੌਸਰਬਾਜ਼ ਨੇ, ਦਿਸਦੇ ਬਣੇ ਬੀਬੇ ਕਬੂਤਰ ਜੋ,
ਤੁਹਾਡੇ ਬੋਹਲ ਤੇ ਏਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੁੰਝ ਮਾਰਨਗੇ।

ਗੁਆਚੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਾਰੇ, ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਨੇ ਭਾਰੇ,
ਹੈ ਵੱਡੀ ਪੰਡ ਕਰਜ਼ਾਂ ਦੀ, ਕਿਵੇਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਉਤਾਰਨਗੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੁਪਨ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਹਰਕਾਰੇ ਵਾਂਗ।
ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਟੁੱਟੇ ਤਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਉਡੀਕਣ ਬਹਿ ਜਾਨਾਂ,
ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ, ਇਹ ਵੀ ਮਿੱਠੇ ਲਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦਾਂ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਪੌਣ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾਂ ਵੇਖ ਗੁਬਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਤੇਰੀ ਉਹ ਨਿਰਮੋਹੀ ਤੱਕਣੀ ਮਾਰ ਗਈ,
ਤਨ ਦੀ ਗੇਲੀ ਚੀਰ ਗਈ ਏ ਆਰੇ ਵਾਂਗ।

ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਏ ਮਨ ਦਾ ਮੋਰ,
ਆਲ ਦੁਆਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਸਿਕੰਦਰ ਹਾਂ,
ਤੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਪੋਰਸ ਹਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਇਹ ਮਨ ਚੰਚਲ ਕਾਬੂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ,
ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਟਿਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਰੇ ਵਾਂਗ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ, ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫ਼ਲੇ ਤੋਂ, ਵਿਛੜਿਆ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਚਿਹਰਿਓਂ ਸੁਕਰਾਤ ਵੀ ਨਾ, ਜਾਪਦਾ ਈਸਾ ਨਹੀਂ ਇਹ,
ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਚੌਂਕ ਵਿਚਲੀ ਸੂਲੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ, ਨੀਮ ਪਾਗਲ ਕੌਣ ਹੈ ਇਹ,
ਆਪ ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੱਸਦਾ ਹੈ।

ਨਾ ਕਿਤੇ ਪੈੜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਅਰਸ਼ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਵੇਖ ਲਉ ਉੱਡ ਕੇ ਪਰਿੰਦਾ, ਉਹਨੀਂ ਰਾਹੀਂ ਪਰਤਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਧਰਵਾਸ ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸਾਂ,
ਪਰਤ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ ਪਿਛਾਂਹ, ਦੱਸ! ਇਹ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੀਹ ਕਿਹਾ ਹੈ?

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਲਬੂਤ ਵਿਚੋਂ, ਜਾਨ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਗਿਆ ਸੀ,
ਨਬਜ਼ ਓਸੇ ਪਲ ਖਲੋਤੀ, ਜਿਸਮ ਹਾਲੇ ਤੜਫ਼ਦਾ ਹੈ।

ਕੌਣ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਹੈ ਇਹ, ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਬਾਦ ਵੀ ਜੋ,
ਕਬਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ, ਹਾਲੇ ਵੀ ਜਜ਼ੀਆ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਡਰੀ ਗਏ।
ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਦੀਪ ਜਗਾ ਕੇ ਧਰੀ ਗਏ।

ਨੇਰ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਏ ਆਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ,
ਚੁੱਪ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਭਿਆਨਕ ਹੱਥੋਂ ਮਰੀ ਗਏ।

ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਤੀਕ ਪੁਚਾਇਆ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਬਰ ਨੇ,
ਜੋ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਖਿਆ ਆਪਾਂ ਕਰੀ ਗਏ।

ਸਾਡੇ ਉਲਟ ਗਵਾਹੀ ਸਾਥੋਂ ਲੈ ਗਏ ਉਹ,
ਘੂਕੀ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰੀ ਗਏ।

ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਗਏ ਸਾਂ,
ਮਨ ਦੇ ਕਾਂਬੇ ਕਾਰਨ ਆਪਾਂ ਠਰੀ ਗਏ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਖਵਾਲੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬੈਠੇ ਸਾਂ,
ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਚਰੀ ਗਏ।

ਏਸ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਡਰ ਸਾਨੂੰ ਡੋਬ ਗਿਆ,
ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰੀ ਗਏ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਵਹਿ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ਪੁਲਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।
ਦਿਵਸ ਗੁਜ਼ਰਨ ਬਾਅਦ, ਫੇਰਾ ਫਿਰ ਕਦੇ ਪਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਤਪ ਰਹੀ ਤੰਦੂਰ ਵਾਂਗੂੰ ਧਰਤ ਮੰਗਦੀ ਮੇਘਲਾ,
ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਇਹ ਪਪੀਹਾ, ਔੜ ਬਿਨ ਗਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਠਾਰ ਦੇਵੇ ਬਿਰਖ ਬੂਟੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਿਆਲ,
ਤੇਰਾ ਇਹ ਕੋਰਾ ਸਲੀਕਾ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਧਰਤ ਲੋੜੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ,
ਰੂਹ ਦਾ ਚੰਬਾ ਏਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਲਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਲੱਗਦੇ ਆਸਾਰ ਓਦੋਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਰਲੋਅ ਆਏਗੀ,
ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ, ਕਿਰਚ-ਕੰਡੇ ਗੱਡੇ ਨਾ ਦੀਵਾਰ ਤੇ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚ, ਪੈਰ ਚਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਰ ਹੋ,
ਬਿਨ ਤੇਰੇ ਮੈਂ ਠਰ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਗਰਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮੋਹ ਦੇ ਧਾਗੇ ਸਾਂਭਣ ਤੋਂ ਜਦ ਹਾਰ ਗਏ।
ਡੁੱਬਦੇ ਤਰਦੇ ਪੁੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਗਏ।

ਕੱਖ ਕਾਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਮਾਪੇ ਬੈਠੇ ਨੇ,
ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬੋਟ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਚੋਗ ਚੁਗਾਏ ਤਲੀਆਂ 'ਤੇ,
ਕਹਿਰ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ, ਓਹੀ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਗਏ।

ਤਨ ਮਨ ਦਾ ਤੰਦੂਰ ਭਖਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਾਂ,
ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਪਿਆਰੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਠਾਰ ਗਏ।

ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਛੁਰੀਆਂ ਰਾਮ ਬਗਲ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਨੇ,
ਅੰਬੀਆਂ ਟੁੱਕਦੇ ਤੋਤੇ ਬਣ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਗਏ।

ਕਰੀਂ ਉਡੀਕ ਕਦੇ ਨਾ ਬਹਿ ਕੇ ਪੱਤਣਾਂ ਤੇ,
ਜਾਵਣ ਵਾਲੇ ਰੂਹ ਤੋਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਗਏ।

ਕੰਧਾਂ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ ਸਹਿਕਦੀਆਂ,
ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਗਏ।

ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਪਰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ,
ਕਰਨ ਕਮਾਈਆਂ ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਯਾਰ ਗਏ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤਪਦੇ ਤਨ ਤੇ ਘੜਾ ਡੋਲ੍ਹ ਉਹ ਜਦ ਅੰਗੜਾਈ ਭਰਦੀ ਹੈ।
ਬੁੱਝੋ! ਕਿਸਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਿਰ ਬਿਰਹਣ ਚੇਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਨਮੁਖ ਖੜ੍ਹੀ ਖਲੋਤੀ, ਸੰਗਦੀ ਤੱਕਦੀ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ,
ਗੁੱਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਕੰਘੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੋਤੀਆ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ, ਜਲ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰੇ,
ਲੰਮੀ ਧੌਣ ਉਠਾ ਕੇ ਜਾਪੇ, ਜਲ ਮੁਰਗਾਈ ਤਰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਲਖ਼ ਹਕੀਕਤ, ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਭਰਮ ਜਲੀ,
ਪਾਣੀ ਲੱਭਦੀ ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਗਣੀ, ਨਾ ਜੀਂਦੀ ਨਾ ਮਰਦੀ ਹੈ।

ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਅੱਗ ਵਾਂਗਰ ਤਪਦੀ, ਠਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ,
ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤ ਵਿਖਾਲਣ ਖ਼ਾਤਰ ਮਿੱਟੀ ਕੀਹ ਕੀਹ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਰਖ਼ ਲਬਾਂ ਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪਹਿਰਾ, ਚਿਹਰਾ ਬੀਆਬਾਨ ਜਿਹਾ,
ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਤਲਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ੁਲਮ ਕਹੇ ਉਂਝ 'ਝਟਕੇ' ਨੂੰ ਤੇ ਕਰੇ 'ਹਲਾਲ' ਕਸਾਈ ਵਾਂਗ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਿਉ, ਇਹ ਕੈਸੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ।

ਤਪਦੇ ਥਲ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਛਾਲੇ, ਸਿਰ ਤੇ ਬਲਦਾ ਹੈ ਸੂਰਜ,
ਸਫ਼ਰ ਨਿਰੰਤਰ ਮੱਥੇ ਅੰਦਰ, ਹਰ ਪਲ ਅਗਨੀ ਵਰ੍ਹਦੀ ਹੈ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਮੈਂ ਸੁਲਝਾਉਂਦਾ ਉਲਝ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੰਦਾਂ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਅੰਦਰ।
ਇੱਕ ਵੀ ਤੰਦ ਸਬੂਤੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਲਝੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਤਕਦੀਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਏਸੇ ਕਰਕੇ,
ਓਹੀ ਰਾਣੀ ਓਹੀ ਰਾਜਾ, ਫਿਰਦੈ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਕਿੰਨੇ ਦਰਦ ਪੁਰਾਣੇ ਘੁਲ ਕੇ ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੀ ਜੂਨ ਪਏ ਨੇ,
ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੇ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ, ਲੰਘਕੇ ਸਾਹਾਂ ਥਾਣੀਂ ਅੰਦਰ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤੇ ਮਾਇਆ, ਡੰਗਦਾ ਹੈ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ,
ਭਾਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਮਾਰਨ ਦਾ ਢੰਗ, ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਵੱਸਦੀ ਧਰਤੀ ਜੰਤ ਪਰਿੰਦੇ, ਬੜੇ ਭੁਲੇਖੇ ਅੰਦਰ ਉੱਡਦੇ,
ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਚਿੱਤਰ ਦੁਨੀਆਂ, ਵੱਸਦੀ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਹਲੂ ਨਾਲੋਂ ਜਾਬਰ, ਸਾਰਾ ਖ਼ੂਨ ਨਿਚੋੜ ਲਿਆ ਏ,
ਚੂਰਾ ਚੂਰਾ ਰੀਝਾਂ ਸੁਪਨੇ, ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਘਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਉਹ, ਜੋ ਹਾਣੀ ਨੂੰ ਹਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਪੱਤੇ ਵੇਖ ਵਜਾਵਣ ਤਾਲੀ, ਨੱਚੀ ਜਾਵੇ ਨਾਚ ਨਚੱਈਆ,
ਪੌਣਾਂ ਛੇੜਨ ਰਾਗ ਇਲਾਹੀ, ਸੁੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਟਾਹਣੀ ਅੰਦਰ।

ਰੂਹ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠੀਂ,
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਬਹਿ ਕੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਢਾਣੀ ਅੰਦਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸਿਖਰ ਪਹਾੜੀ ਉਤਲੀ ਸੁੱਚੀ ਕੰਦਰ ਹਾਂ।
ਬਿਨਾ ਮੂਰਤੀ ਪਾਕ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਦਰ ਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈਂ ਕਿਉਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਵੇਖ ਜ਼ਰਾ ਤੂੰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਾਂ।

ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਭਟਕਣ ਤੈਥੋਂ ਬਹੁਤੀ ਹੈ,
ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਂਤ ਸਮੁੰਦਰ ਹਾਂ।

ਸੁਣਦਾ ਨਾ ਮੈਂ ਚੀਕਾਂ, ਜ਼ਾਲਮ ਤੱਕਦਾ ਨਹੀਂ,
ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾਂ ਮੈਂ, ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਬੰਦਰ ਹਾਂ।

ਅੱਥਰੇ ਸੁਪਨੇ ਅਪਣਾ ਨਾਚ ਨਚਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਮਸਤ ਕਲੰਦਰ ਹਾਂ।

ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਗੁਆ ਕੇ ਬੈਠਾ ਜੋ,
ਵਕਤ ਦਿਆਂ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਜੰਦਰ ਹਾਂ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਨੇਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਡੁੱਬਾ, ਬੋਲਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਗੁੱਲ ਹੋਏ ਦੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਢੂੰਡਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ,
ਚੋਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਰ ਏਥੇ ਆਖਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਰਮ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕੈਦੀ ਕਿਉਂ ਬਣੇ ਨੇ,
ਡਰ ਰਹੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ, ਬੋਲਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਡਰ ਹੀ ਸਭ ਦਾ, ਰੋਜ਼ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਬਾਹਰਲੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਏਥੇ ਗੌਲ਼ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼ੋਰ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਗੁੰਮੇ, ਅਰਥ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਨੇ,
ਏਸ ਗੁੰਮਸ਼ੁੰਦਗੀ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਗ਼ਮਜ਼ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇਤੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਅੱਗੇ ਬੈਂਡ ਵਾਜੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਨੇ,
ਹਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਏਥੇ, ਠਹਿਰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਾਤ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਸਿਆਸਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਵੀਰਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਹੰਝੂ ਹਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਾਤਾ ਧਰਤ ਦੇ ਗਲਮੇ,
ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਸੀਸ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਰਸ-ਪਾਤਰ ਜਦ ਬਣਾ ਦੇਵੇ,
ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਆਦਮੀਅਤ ਦਾ ਧੁਰੋਂ ਅਪਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਰਹਿਮਤ ਬਖ਼ਸ਼ਦੀ, ਬਿਨ ਮੁੱਲ ਤਾਰੇ ਤੋਂ,
ਲਵੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਜਦੋਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਵੀ ਅਸਲੀ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ,
ਹਕੂਮਤ ਕਿੰਜ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਜਬਰ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ,
ਜਵਾਨੀ ਹਰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸੁੱਖ ਤੇ ਸਹੂਲਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਨੇ,
ਮੁਸੀਬਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਲਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਉਹਦੀ ਛੋਹ ਜਿਉਂ ਛੋਹ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਗਈ ਏ।
ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਦਿਲ ਕਰ ਉਹ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਗਈ ਏ।

ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਵੀ ਕੰਬੀ ਜਾਵੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਾਹਣੀ,
ਉੱਡ ਕੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੂੰਜਾਂ ਵਾਲੀ ਡਾਰ ਗਈ ਏ।

ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰ ਵਧਾ ਗਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ,
ਉਹ ਤਾਂ ਅਪਣੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਗਈ ਏ।

ਜੇ ਮਿਲਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ,
ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਗਈ ਏ।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਰਦੇ, ਚੰਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਾਂ,
ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਮੁੜਦੇ ਮੇਰੀ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ ਗਈ ਏ।

ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਡੋਰੀ 'ਚੋਂ ਮਣਕੇ ਕਿਰ ਚੱਲੇ ਨੇ,
ਮੇਰੀ ਸੁਰਤੀ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਗਈ ਏ।

ਉੱਡਦੀ ਧੂੜ ਸੁਨੇਹਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ,
ਜਿੱਧਰ ਉਸਦੀ ਘੁੱਗੀ ਰੰਗੀ ਕਾਰ ਗਈ ਏ।

ਓਪਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗ ਘੁਮਾ ਕੇ ਗਰਦਨ ਤੁਰ ਗਈ,
ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਈ ਏ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕੱਚ ਕੰਕਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਜਦੇ ਰਹੇ।
ਤਾਂਹੀਓ ਆਪਾਂ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਭੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਉਤਲੀ ਚਾਦਰ ਸਾਡੇ ਕੱਦ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੀ,
ਪੈਰ ਕਦੇ ਸਿਰ, ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਕੱਜਦੇ ਰਹੇ।

.ਫ਼ਸਲ, ਕਿਆਰੇ ਸੁੱਕੇ ਤਰਸਣ ਪਾਣੀ ਨੂੰ,
ਫੋਕੇ ਬੱਦਲ ਐਵੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਗੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਭੁੱਖਣ ਭਾਣੇ ਲੋਕ ਗੁਆਚੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ,
ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਵਿਹਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਰੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਮਰਦੇ ਦਮ ਦੀ ਚੀਖ਼ ਸੁਣੀ ਨਾ ਗਲੀਆਂ ਨੇ,
ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਪੀਕਰ ਵੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਅੱਲ੍ਹਾ ਵਾਲੀ ਜ਼ਾਤ ਨਾ ਵੇਖਣ ਖ਼ਲਕਤ ’ਚੋਂ,
ਤਲਬਗਾਰ ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ‘ਹੱਜ’ ਦੇ ਰਹੇ।

ਕੱਲ੍ਹ ਪਰਸੋਂ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਕੀਹ ਹੋਵੇਗਾ,
ਦੇਣਦਾਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ‘ਅੱਜ’ ਦੇ ਰਹੇ।

ਨੀਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪੁੱਛਦੀ ਏ,
ਤਾਜ ਕਿਉਂ ਨੇ ਟੋਡੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸੱਜਦੇ ਰਹੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕਿਸ ਤੇ ਰੋਸ ਕਰੇਂਗੀ ਜਿੰਦੇ, ਤੀਰਾਂ ਜਾਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ।
ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ਮਾਣ ਵੀ ਆਖ਼ਰ, ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਦਿਲਦਾਰਾਂ ਤੇ।

ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ 'ਕੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿ ਜਾਏਂਗਾ,
ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਤੂੰ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਨੈਂ ਟੀ. ਵੀ. ਜਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ।

ਭੁੱਖਣ ਭਾਣੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿੱਦਾਂ ਜਾਨ ਬਚਾਵੇਂਗਾ,
ਤੇਰੇ ਮਹਿਲੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜੇ, ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਤਾਰਾਂ ਤੇ।

ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਏਂ, ਚੋਰੀ ਏਸ ਚੁਰਸਤੇ 'ਚੋਂ,
ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੋਲ ਖਲੋ ਕੇ, ਲਿਖਿਐ ਜੋ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ।

ਅੱਥਰੂ-ਅੱਥਰੂ ਖੇਤੀ ਹੁਣ ਤਾਂ, ਬੰਦ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਸਹਿਕਦੀਆਂ,
ਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ।

ਸੁਰਖ਼ ਉਨਾਭੀ ਨੇਤਰ ਤੇਰੇ, ਬਣ ਗਏ ਨੀਮ ਗੁਲਾਬੀ ਨੇ,
ਉਂਗਲੀ ਉੱਠਦੀ ਨਾ ਹੁਣ ਤੇਰੀ, ਹੁੰਦੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੇ।

ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਮਸ਼ਗੂਲੇ ਕੀਤੇ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਿਆਂ,
ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਰਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਅਣਦਿਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਉਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਂ ਤਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।
ਕਿੱਦਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਹੁਣ ਮੈਂ, ਕੀ ਕੁਝ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਲੀਲ੍ਹਾ ਅਪਰਮ ਪਾਰ ਅਪਾਰੀ, ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਸਾਰੀ,
ਹਰ ਗੋਪੀ ਹਾਣੀ ਨੂੰ ਲੱਭਦੀ, ਅਪਣੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਢਾਈ ਅੱਖਰ ਹੀ ਨਾ ਕੁੱਲ ਹਯਾਤੀ ਸਮਝ ਪਏ ਨੇ,
ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਤੂੰ ਆਪੇ, ਕੀਹ ਜਾਂਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪ ਬੇਗਾਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁੰਦੈ,
ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੈ, ਦਸਤੇ ਬਿਨ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਚੋਰ ਭੁਲਾਈਆਂ, ਲੁਕਣ ਮਚਾਈਆਂ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਰਹੀਏ,
ਪੇਸ਼ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਈਏ ਆਪਾਂ ਰੂਹ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਸੁਖ ਦੀ ਛਾਂ ਨੇ ਵੇਖ ਕਮੀਨਾ ਕਿੰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਏ,
ਫਿਰਨ ਗੁਆਚੇ ਪੱਗ ਤੇ ਚੁੰਨੀ, ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਪਿੰਡ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਨਾ ਬਸਤੀ, ਬਹੁਤ ਉਚੇਰੀ ਇਸ ਦੀ ਹਸਤੀ,
ਲੱਭੋ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਆਚੇ, ਅਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਗਾਨੇ, ਚੁੰਨੀਆਂ ਲਾਲ ਪਰਾਂਦੇ ਰੰਗਲੇ,
ਸਿਹਰੇ, ਸਿੱਖਿਆ, ਸਾਹੇ-ਚਿੱਠੀ, ਵਿਕਦੈ ਸਭ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਰੱਤ ਡੁੱਲ੍ਹੀ ਤੇ ਅੱਥਰੂ ਸਾਰੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ,
ਨਾਲ ਤੁਰੋਗੇ ਜੇਕਰ ਉਸਦੇ, ਜੋ ਛਪਿਐ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਖੜ੍ਹਾ ਖਲੋਤਾ, ਬੈਠਾ ਬੰਦਾ, ਕੋਸ ਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾਂਹ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੈ, ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਰਿਸ਼ਤਾ ਬੋਝ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣਦੈ, ਸ਼ੱਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਾਂਡਵ ਕਰਦੈ,
ਸਾਂਝੀ ਤੰਦ ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲੀ, ਜੇ ਤਿੜਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਅਪਣੀ ਹਾਰ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਦੋਸ਼ ਬੇਗਾਨੇ ਦੇ ਸਿਰ ਧਰੀਏ,
ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਖੁਭ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਖ਼ੁਦ ਆਪਾਂ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਬਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।
ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰ਼ਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਅਸਾਂ ਹਰ ਅੱਖ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰੰਗ ਨੇ ਭਰਨੇ,
ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਜਗਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਬਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਬੰਸੋਂ ਹਾਂ ਉਦੈ ਹੋਏ,
ਜਬਰ ਕਰਨਾ ਨਾ ਸਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਚੇਤਨ ਜਵਾਲਾ ਸੰਗ ਰਾਖੇ ਬਣ ਖਲੋਣਾ ਹੈ,
ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲੈਣਾ ਵੀ ਵਕਾਲਤ ਹੈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ,
ਫ਼ਰਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਇਹ ਗ਼ਦਰੀ ਸੂਰਮੇ ਬਾਬੇ, ਸੁਣੋ ਅੱਜ ਵੀ ਨੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ,
ਤੁਸੀਂ ਚੇਤੰਨ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਕਦੇ ਵੀ ਸੀਸ ਵਾਲੀ ਫ਼ੀਸ ਦੇਣੋ ਕਿਰਸ ਨਾ ਕਰਿਉ,
ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਬੜੇ ਹਮਦਰਦ ਏਥੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣਗੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਕਦੇ ਵੀ ਹੱਕ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੇਟ ਨਾ ਸਕਿਆ,
ਸੰਭਾਲੋ! ਸੱਚ ਗਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ।

•

.ਗਜ਼ਲ

ਜਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜਿਆ, ਫ਼ਸਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ।
ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਫ਼ਰਕ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਮਸ਼ੀਨ ਤੋਂ।

ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ ਨਾਗ ਇਹ ਬਣ ਬਣ ਕੇ ਦੇਵਤਾ,
ਮੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਉਠ ਗਿਐ ਅਮਨਾਂ ਦੀ ਬੀਨ ਤੋਂ।

ਉੱਡਦਾ ਪਰਿੰਦਾ ਵੀ ਸਦਾ, ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਾਮਨਾ,
ਉੱਜੜੇ ਕਦੇ ਨਾ ਆਲ੍ਹਣਾ, ਇਸ ਸਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ।

ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਨ, ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਕਰ ਰਹੇ,
ਸਭ ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ, ਡੋਲੇ ਨੇ ਦੀਨ ਤੋਂ।

ਸਿਰਜਣ ਪਟੋਲੇ ਗੁੱਡੀਆਂ, ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲੀਆਂ,
ਬਣ ਕੇ ਖਿਡੌਣੇ ਆ ਰਹੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਚੀਨ ਤੋਂ।

ਚੰਬਾ, ਰਵੇਲ ਮਹਿਕਦੇ, ਕਿੱਥੇ ਗੁਆਚ ਗਏ,
ਮਿਲਦਾ ਸਕੂਨ ਨਾ ਕਦੇ ਇਸ 'ਜੈਸਮੀਨ*' ਤੋਂ।

ਦੀਵਾਰਾਂ ਓਹਲੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਖ਼ਤਰਾ ਹਮੇਸ਼ ਹੈ,
ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਦੋਸਤੋ, ਪਰਦੇ ਮਹੀਨ ਤੋਂ।

ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਡੰਗਦਾ ਤੇ ਖ਼ੂਨ ਮੰਗਦਾ,
ਮੌਲਾ! ਬਚਾਵੀਂ ਦੋਸਤੀ ਐਸੇ ਕਮੀਨ ਤੋਂ।

ਪਾਣੀ ਵੀ ਪੁਣ ਕੇ ਪੀ ਰਿਹਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਵੇਖ ਲੈ,
ਸਿੱਖੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਬਕ ਮੈਂ, ਤੇਰੇ ਯਕੀਨ ਤੋਂ।

•

* ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਂ

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।
ਕਿਉਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੇ ਬਹਿੰਦੀ ਆ ਕੇ ਡਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਗੁਆਚਣ ਦਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾ ਕੋਈ,
ਜੋ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਤਾਂ ਆਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਪਰਤ ਗਿਆ ਏ,
ਕਿੱਦਾਂ ਕਹੀਏ, ਉਹ ਜੀ ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਏਸ ਬੇਦਾਵੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕਿੱਦਾਂ ਪਾੜ ਸਕੇਂਗਾ,
ਜੇਕਰ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਧਰਮ ਖਿਡੌਣੇ ਵਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡ ਰਿਹੈਂ ਤੂੰ,
ਕਾਠ ਦੀ ਹਾਂਡੀ ਚੜ੍ਹਨੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਪੈੜਾਂ ਤੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਕਿੰਜ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀਏ,
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

ਨਕਲੀ ਫੁੱਲ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੂਹੇ ਟੰਗਦੇ,
ਪੱਤ ਸ਼ਰੀਂਹ ਦੇ ਬਣਦੇ ਬੰਦਨ ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦੈਂ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਲੈ ਕੇ।
ਧਰਤ ਉਡੀਕੇ ਤੈਨੂੰ ਚਿਰ ਤੋਂ, ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਟੀ ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ।

ਰੂਹ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਦਿਲ ਛਾਲੇ ਛਾਲੇ, ਭੋਲ਼ੇ ਲੋਕ ਉਡੀਕਣ ਹਾਲੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਆਵੇਗਾ ਹੁਣ ਨਸ਼ਤਰ ਲੈ ਕੇ।

ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਅੱਖ, ਤੌਂ ਵੀ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦੈ,
ਫਿਰ ਵੀ ਵੇਖ ਪਰਿੰਦੇ ਉੱਡਦੇ, ਖੰਭਾਂ ਅੰਦਰ ਸੌ ਡਰ ਲੈ ਕੇ।

ਜਦ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਹਾਣ ਬਰਾਬਰ, ਨਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇ ਨਾ ਆਦਰ,
ਰਾਜ ਭਵਨ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ਜਵਾਨੀ, ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਲੈ ਕੇ।

ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ, ਸੌ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਇਕੱਠੀ,
ਪਰਬਤ ਵੇਖੋ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅੱਥਰ ਲੈ ਕੇ।

ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ, ਕਬੀਲੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵੀ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਨੇ,
ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਵਿੰਨੇਂ, ਏਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ।

ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਖੰਭ ਨੋਚਣ, ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਦੋਵੇਂ ਰਲਕੇ,
ਉੱਡਦਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਚੇਰਾ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਸੇਧ ਨਿਰੰਤਰ ਲੈ ਕੇ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੂੰ ਤੜਫਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।
ਜੇ ਆਵੇਂ ਤਾਂ ਏਨੀ ਜਲਦੀ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਸੁਰ-ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਤੈਨੂੰ ਆਖੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ,
ਬੇ-ਸੁਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਮਿਲਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਰੋਸੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਰੱਖ ਦਿਆ ਕਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੂੰ,
ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਕੱਲ੍ਹੀ ਬੈਠੀ ਗਰਦਨ ਨੀਵੀਂ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਕਰਕੇ ਵਿੱਚੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਏਂ,
ਪਲ ਕਰਤਾਰੀ ਦੋਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੇ ਨੈਣ ਕਟਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਿੱਖੇ,
ਸੁਰਮ ਸਲਾਈ ਮਿਰਗਣੀਏਂ ਤੂੰ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਚੁੱਪ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਕੇ ਤੂੰ ਮੁੜਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਕਹਿਰ ਗਰੀਬਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਤੂੰ ਢਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੁਰ ਪਈਏ, ਰੁਕ ਜਾਈਏ, ਏਦਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।
ਦੋਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਘਿਰ ਕੇ, ਬਹੁਤੇ ਮਰਦੇ ਰਹੇ।

ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਸਰਵਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦੇ ਵੇਖੇ ਨੇ,
ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਦੇ ਰਹੇ।

ਬੀਜ ਧੋਰ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ,
ਫ਼ਸਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੰਤ ਜਾਂਗਲੀ ਚਰਦੇ ਰਹੇ।

ਫ਼ਰਕ ਅਜ਼ਾਦ ਗ਼ੁਲਾਮ 'ਚ ਕਿੱਦਾਂ ਸਮਝਣਗੇ,
ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਜਬਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਰਦੇ ਰਹੇ।

ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਉਹ,
ਮਨ ਦੇ ਪਾਲ਼ੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਠਰਦੇ ਰਹੇ।

ਨੰਗੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ,
ਖਿੜਕੀ ਅੱਗੇ ਕਰਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੱਥੋਂ ਤਾਰਾਂਗੇ,
ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਏਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹੇ।

•

.ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਗੁਆਚੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਨਜ਼ਰਾਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਟੋਲਦੀਆਂ।
ਕਈ ਦਿਨ ਦਾ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫ਼ੋਲਦੀਆਂ।

ਤੇਰੀ ਧੜਕਣ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਹਰਫ਼ ਕੁਈ,
ਦਿਲ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਹਿਕਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ।

ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਦੀਵਾ ਮਮਟੀ ਤੇ, ਲੱਗਦਾ ਏ ਜਗਦਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ,
ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਚੜ੍ਹ ਪਈ ਏ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਲਾਟਾਂ ਡੋਲਦੀਆਂ।

ਇਹ ਤੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਰਾਤਾਂ ਨੇ,
ਪ੍ਰਭਾਤਾਂ ਕਿਥੇ ਤੁਰ ਗਈਆਂ, ਜੋ ਸਾਹੀਂ ਸੰਦਲ ਘੋਲਦੀਆਂ।

ਸੁਰਤਾਲ ਗਵਾਚੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਮਨ ਕਾਬੂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ,
ਇਹ ਸ਼ੋਰ ਸਲੀਕਾ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੱਖਣੇ ਢੋਲ ਦੀਆਂ।

ਤੂੰ ਬਿਰਖ ਪੁਰਾਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ, ਨਵਿਆਂ ਤੇ ਪੀਂਘਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ,
ਖੰਭਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕੰਧਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ।

ਤੂੰ ਮਾਣ ਮਰਤਬੇ ਹੁਸਨਾਂ ਦਾ, ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਹਿ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰ,
ਮੈਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਨੇ, ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਰੋਲਦੀਆਂ।

ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਏਂ, ਲੈਂਦੀ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹਾਉਕਾ ਵੀ,
ਉਮਰਾਂ ਦਾ ਰੋਗ ਵਿਹਾਝਣ ਉਹ, ਜੋ ਦਿਲ-ਘੁੰਡੀ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀਆਂ।

ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਦੇ ਭੋਰੇ ਬੈਠ ਗਿਆਂ, ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣ ਬਹੁਤਾ ਹੁਣ,
ਤੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਸਾਂਭ ਰਿਹਾਂ, ਬੰਨ੍ਹ ਕੰਨੀਆਂ ਅਪਣੀ ਝੋਲ ਦੀਆਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗਰ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।
ਜੇ ਆਵੇਂ ਤਾਂ ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਤੜਫ਼ਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਦਿਲ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਂਦੀ, ਜਿੱਸਰਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ,
ਓਸ ਵਜਦ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੂੰ ਤਾਰ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ ਪੱਤਰ ਤਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸੁਣ,
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਮਿਲਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਗ਼ਮ ਦੇ ਰੂੰ ਨੂੰ ਪਿੰਜੀ ਜਾਵੇਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਕੱਤਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਚਰਖ਼ੇ ਤੇ ਤੰਦ ਪਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਹੜਾ ਭਾਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਐ ਰੂਹ ਉੱਤੇ,
ਮਰ ਚੱਲੀ ਏਂ, ਗ਼ਮ ਤੋਂ ਜਾਨ ਛੁਡਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਹੜੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਬੈਠੀ, ਭਰੇਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾਂਹ,
ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਪਰੂੰ ਪਰਾਰੋਂ ਬਹੁਤਾ ਅੰਬ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪਿਆ,
ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਬੁਲਬੁਲ ਵੀ ਹੁਣ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਅੱਥਰੂ 'ਕੱਲ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।
ਸੁਣ ਜੇ ਕਥਾ ਸੁਣਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰਦਾ,
ਮੈਂ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਨਾਗਣ ਡੰਗ ਚਲਾਊ, ਵੇਖੀਂ,
ਇਹ ਕੁਈ ਬੀਬੀ ਰਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਬੇਗੁਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਅੰਦਰ,
ਮੇਰੀ ਆਉਣੀ ਜਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਸਿਲ ਪੱਥਰ ਦੀ ਜੂਨ ਪਵੇਂਗਾ,
ਜੇ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਅੱਗ ਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ,
ਇਹ ਕੋਈ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਫੁੱਲ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ, ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਸੰਗ,
ਮੇਰੀ ਸਾਂਝ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਅੰਬਰਸਰ ਤੋਂ ਧੁਰ ਅਮਰੀਕਾ,
ਕਿਹੜੀ ਤੱਕੜੀ ਕਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

ਤੂੰ ਜਿੰਨਾ ਘਬਰਾਇਆ ਫਿਰਦੈਂ,
ਏਨੀ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਨਹੀਓਂ।

•

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦੋਸਤੋ!
ਜਾਣਦੈ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਦੋਸਤੋ।

ਜਿਸਦਿਆਂ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਡੁੱਬੇ, ਪਰਤਦੇ ਨਾ ਮੁੜ ਕਦੇ,
ਤਰ ਲਿਐ ਮੈਂ ਤਰ ਲਿਐ, ਉਹ ਵੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੋਸਤੋ।

ਜਿਸਮ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਤੂੰ, ਕਹਿੰਨੈਂ ਮੁਹੱਬਤ, ਆਖ ਲੈ,
ਪਹੁੰਚਦੇ ਨਾ ਤਨ ਕਦੇ ਵੀ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋਸਤੋ।

ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਲੀ ਨਸੀਬਾ, ਅਜ਼ਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾਂ,
ਮੈਂ ਭਲਾ ਦੱਸੋ ਕਦੋਂ ਸਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਨਾਬਰ ਦੋਸਤੋ।

ਤੁਰਨ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਕਰਦੈਂ, ਤੇਜ਼ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ 'ਤੇ!
ਮੋਹ ਮੁਹੱਬਤ ਇੰਜ ਕਿਉਂ, ਬਣਦਾ ਏ ਜਾਬਰ ਦੋਸਤੋ।

ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਤੁਰ ਗਏ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪੱਲੇ ਖਲਾਅ,
ਜੂਨ ਵਾਂਗੂੰ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਦੋਸਤੋ।

ਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸੁਣੇ ਨਾ, ਡਾਕੀਆ ਆਵੇ ਕਦੇ,
ਨਾ ਸੁਨੇਹਾ, ਨਾ ਹੀ ਦਸਤਕ, ਨਾ ਪੈਗੰਬਰ ਦੋਸਤੋ।

•

"ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵੀ ਕੁਛ ਬੋਲ ਹੋਣ। ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਣੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਮੇਰੇ ਬੋਲ। ਬੇਚੈਨ ਕਰਦੇ ਨਿੱਤ। ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗੂੰਜ ਸੁਣਦੀ ਏ। ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹੰਭੀਆਂ ਹਾਰੀਆਂ, ਹਾਵੇ ਮਾਰੀਆਂ, ਲਾਚਾਰੀ ਭਰੀਆਂ ਤੇ ਕੁਛ ਟੁੱਟੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਊਂਧੀ ਪਾਈ ਗੁੰਮਸੁੰਮ ਪੱਥਰ ਹੋਈਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ। ਵਿਜੋਗੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਹਵਾਵਾਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ, ਰੁੱਖਾਂ, ਰੋਹੀਆਂ ਤੇ ਬੇਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ। ਸੁੰਨੇ ਹੋ ਗਏ ਘਰਾਂ, ਗਿਰਾਵਾਂ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀਆਂ। ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹੀਂ ਜੀਣ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਦੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀਆਂ। ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਤਿੜ ਤਿੜ ਸੜਨ ਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਹਰੀਆਂ ਡਾਲਾਂ ਦੇ ਧੁਖ਼ਣ, ਸੂੰ ਸੂੰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ। ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ।

ਇਹ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਲੋਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਓਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰਕਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਫੱਟ ਉਹਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੇ ਅਜੇ ਅੱਲ੍ਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹੌਕੇ ਉਸਨੇ ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਬੋਧ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਭਰ ਲਏ ਸਨ। ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਬਾਹਰੋਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਚੀਰ ਚੀਰ। ਤੁਰਦੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ। ਠੇਡੇ ਲੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਇਕ ਐਸਾ ਰੁੱਖ ਏ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਰਲ਼ੀਆਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ! ਉਹ ਇਕ ਵਣਜਾਰਾ ਏ ਗਲ਼ੀ ਗਲ਼ੀ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦਾ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ, ਨਿਖਾਰਨ ਦੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਦਾ। ਸੱਚ ਦੇ ਲਾਲਾਂ ਦਾ। ਇਕਤਾਰੇ ਵਾਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟੀ ਰਮਤਾ ਫ਼ਕੀਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਬਸਤੀ ਬਸਤੀ ਡੇਰੇ ਡੇਰੇ, ਬੂਹੇ ਬੂਹੇ। ਵਿਹੜੇ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਮੰਗਦਾ। ਇਕ ਵੈਦ ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਨਬਜ਼ਾਂ ਟੋਂਹਦਾ, ਅਹੁਰ ਪਛਾਣਦਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਦਾਰੂ ਦੱਸਦਾ। ਇਕ ਫ਼ਲ ਤੋੜਾਵਾ ਜੋ ਕੁਛ ਫ਼ਲ ਝੋਲੀ ਭਰਦਾ ਤੇ ਕੁਝ ਹਲੂਣਾ ਮਾਰ ਕੇ ਭੁੰਜੇ ਡੇਗਦਾ ਹੇਠ ਖਲੋਤਿਆਂ ਦੇ ਚੁਗਣ ਲਈ। ਖਟਮਿਠੇ ਫ਼ਲ।"

-ਮੋਹਨ ਕਾਹਲੋਂ

ISBN 817883645-9
9788178836454

Mor Pankh
Rs. 140/-

Chetna Parkashan
Punjabi Bhawan, **Ludhiana**-141001
Ph. +91-161-2413613, 2404928
B.O. :Qila Road, Opp. Bus Stand, **Kotkapura**. Ph. +91-1635-222651
web : www.chetnaparkashan.com